

Kroniek

*De historie van de wijk Boschoord
De wielierbaan in de Molenkamp
De geschiedenis van de buurtereniging Boschoord
Er is nog zoveel niet verteld ...
100 Jaar geleden Zuidoost-Drenthe*

Haantjebak

door de Redactie

Pootjebaden in het Haantjebak, een meertje dat tijdens de aanleg van de Emmer Dennen is gegraven.

Haantjebak anno 2019 met op de rechter foto het karakteristieke bruggetje (Foto's: Ina Meilink)

Redactie
Piet Naber

Haantjebak
Redactioneel

ii
1

Artikelen

Piet Naber
Onbekende schrijver
Piet Naber
Ben Nales
Gerben Dijkstra, Sis Hoek-Beugeling en
Peter Kraan
Piet Naber

Reactie op 'Wie weet meer?' (Aaltje Klement en Klaas Visser)
De historie van de wijk Boschoord in Emmen
Een wielervedbaan in Emmen
De geschiedenis van de buurtvereniging Boschoord in Emmen
Er is nog zoveel niet verteld ...
Zuidoost-Drenthe in de jaren 1940-1945 en daarna
100 Jaar geleden

5
6
11
12

25
27

Bijdragen bestuur

Henk Jeurink
Henk Jeurink
Henk Jeurink

Verenigingsnieuws
De Veenland Express
Busexcursie 2019. 'Beleef de Twentse samenleving'

2
3
4

Voorbehoud auteursrechten foto's

Bij het plaatsen van foto's in dit blad vraagt de redactie toestemming aan de leveranciers van de foto's. Bij foto's uit het verleden is vaak niet meer te achterhalen wie deze hebben gemaakt. Bent u rechthebbende van een door ons gepubliceerde foto of afbeelding en hebben wij dit niet vermeld, verzoeken wij u contact met ons op te nemen, zodat wij in de eerstvolgende uitgave deze omissie kunnen rechtzetten.

Bestuur

P.M. Kraan, voorzitter, De Hietbrink 46, 7824 XT Emmen, 0591-685530, P.Kraan@emmen.nl.
H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@ziggo.nl.
Albert Oost, penningmeester, Amsterdamseveldlaan 1, 7887 VD Erica, 0591-301495, aost3@kpnplanet.nl.
M. Nicolai, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188.
Gré Tiben-Tolner, webmaster, Hoofdkanaal o.z. 13, 7881 VR Emmer-Compascuum, 0591-351805, greti-ben@hotmail.com.
Geert Schutrups, Parklaan 7, 7822 EA Emmen, 06-55122978, parklaan7@home.nl.

Redactie

P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen, 0591-633942.
Gelieve kopij te zenden aan:
p/a P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen: p.a.naber@home.nl.

Lid worden van de

Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats en telefoonnummer per post of per e-mail op bij: H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@ziggo.nl.

Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij het lidmaatschap voor 1 december van het lopende verenigingsjaar schriftelijk wordt opgezegd bij de secretaris.

In verband met kostenbeheersing verwachten we van de leden dat zij hun contributie voor of in de eerste twee maanden van het nieuwe verenigingsjaar onder vermelding van het contributiejaar overmaken op rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15 van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe. Bij ruim 400 leden wordt de contributie in de maand februari van het lopende verenigingsjaar per incasso van hun rekening afgeschreven.

Bankrelatie

Rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe, Amsterdamseveldlaan 1, 7887 VD Erica.

Website

Website Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe:
<https://hvezod.org/>

Redactioneel.

In de vorige *Kroniek* stond een foto uit 1940 van het echtpaar Klaas Visser en Aaltje Klement. De 91-jarige Bé Reuvers uit Nieuw-Dordrecht herkende tot zijn grote verrassing zijn grootouders en kon iets meer over hen vertellen.

De *Kroniek* is deze keer voor een belangrijk deel gewijd aan 'Boschoord'. Daarmee wordt de buurt tegenover het spoor bedoeld, ruwweg begrensd door de Burgemeester Tijmesstraat, de Boslaan, de Emmer Dennen en de Hunenbaan. De realisatie daarvan vond vooral plaats in de jaren dertig van de vorige eeuw. Het omvat ook de straten Dennenlaan, Molenkamp, Parklaan en Sparrenlaan.

Allereerst een artikel over de historie van deze wijk, verkregen via Ben Nales, zelf woonachtig in Bosch-oord. De schrijver is tot nu toe onbekend, maar de redactie stelt er prijs op te weten wie het stuk in 2004 heeft geschreven. In deze wijk kwamen in 1934 ook de jeugdherberg en de landbouwhuishoudschool tot stand.

Van Ben Nales een door hem zelf geschreven artikel over de geschiedenis van de buurtvereniging Bosch-oord. Het is de oudste buurtvereniging van Emmen en is in 1936 opgericht. Voor de oorlog werden activiteiten georganiseerd, vooral voor de jeugd bij feesten als Sint-Nicolaas en Sint-Maarten. In het artikel wordt verder aandacht besteed aan de buurt en de buurtvereniging in oorlogstijd en natuurlijk ook over de tijd daarna.

In de bijdrage 'Er is nog zoveel niet verteld ...' noemen de auteurs Gerben Dijkstra, Sis Hoek-Beugeling en Peter Kraan verschillende facetten uit de Tweede Wereldoorlog, waarover zij meer willen weten. Het zijn onderwerpen die in de literatuur tot dusver niet of in geringe mate aan de orde zijn gekomen. Zij vragen hiervoor uw medewerking. Het ligt in de bedoeling van het bestuur van de historische vereniging Zuidoost-Drenthe hierover in het voorjaar van 2020 een boek uit te geven.

In de rubriek '100 jaar geleden' kunt u berichten lezen uit een deel van het tweede kwartaal van 1919. Tot slot wijzen we ook nog op de bestuursmededelingen. En we kunnen altijd kopij gebruiken, zeker vanuit de buitendorpen.

Verenigingsnieuws

Zaterdag 6 april 2019

Maar vijftien mensen hebben deelgenomen aan de naar wij hoopten nieuwe succesvolle loot 'Historische variatie op locatie' aan onze activiteitenreeks. In verschillende opzichten mag het de thuisblijvers spijten. De oude synagoge van Coevorden was erg interessant, maar ook de lezing van Dirkje Mulder-Boers over de geschiedenis van de joodse bevolking in Drenthe was de moeite waard. En dat allemaal gratis. Soms wordt uw bestuur moedeloos en prakkezeert het zich suf wat we nog verder moeten bedenken om meer leden voor onze activiteiten te interesseren. We staan open voor uw suggesties. Een leerzame en gezellige middag was het.

Maandag 15 april 2019

Onze Algemene Ledenvergadering (ALV) in het 'Wijkcentrum Angelslo' werd redelijk bezocht. We hebben wegens gebrek aan kandidaten geen nieuw bestuurslid gekozen. Er is dus nog een vacature. Liefhebbers kunnen zich melden bij het bestuur. De na de pauze door 't Aol Volk opgevoerde kledingshow viel bij de aanwezige leden prima in de smaak. De presentatie en de uitleg was levendig en zeer informatief. 't Aol' Volk, heel erg bedankt hiervoor.

Woensdag 8 en 15 mei 2019

Op deze beide dagen gingen we traditiegetrouw op excursie. In een apart artikel wordt hier aandacht aan besteed.

Woensdag 27 juni 2019

Lezing van boswachter Erik Bloemink in Cho 50+ in het Renssenpark te Emmen. Aanvang lezing 20.00 uur (zaal open 19.30 uur). Zie apart artikel De Veenland Express.

Woensdag 2 oktober 2019

Met de Veenland Express door het Bargerveen. Zie hiervoor het artikel 'De Veenland Express' (blz. 3).

Rest van het programma in 2019

Voor de maand oktober zijn we bezig met een lezing over de historie van de Delftlanden. Na een uitgebreide lezing over de hooicultuur in de vroege middeleeuwen door Iris Koppert, vertelt Jan Hadders uit Zuidbarge iets over de veldnamen en gebruikers/eigenaren van dit deel van de Slienermao. (beeklanden van het Sleenerstroom). Omstreeks 1968 is de ruilverkaveling Sleenerstroom in dit gebied uitgevoerd. Vanaf die tijd hebben verscheidene boeren uit de omgeving van de Delftlanden op deze gronden een landbouwbedrijf gehad. Een van deze boeren, Inus Haasken, gaat ons iets over die periode vertellen. Als laatste inleiders komen de gebroeders Rick en Gert-Jan Nijhoff aan het woord. Zij zijn bezig met de oprichting van een stadsboerderij tegen de oostzijde van het Noordbargerbos. Hun nieuwe boerderij grenst aan een eeuwenoude hooidijk tussen Zuidbarge en de Klinkmolenbrug in de oude weg van Noordbarge naar Erm. Voor 2 november 2019 staat een Historisch Café gepland. Nog niet bekend is welk onderwerp dan bij de kop wordt genomen. Op 19 december 2019 is de laatste lezing van dit jaar van uw vereniging. Ook van deze lezing is nog geen inhoud bekend.

Algemeen

Uw *Kroniek* wordt in 2019 op route gezet op: 12 juni; 28 augustus en 11 december. Voor het eind van die weken waarin die data vallen, ligt er een exemplaar bij u in de bus. De Open Monumentendagen (OMD) met als thema 'Plekken van Plezier' vinden in het weekend van 14-15 september plaats. Nadere informatie en het programmaboekje ontvangt u bij de bezorging van het augustusnummer van de *Kroniek*. In overleg met onze zusterverenigingen binnen de Erfgoednetwerk Emmen is besloten dit jaar niet mee te doen aan de UITmarkt op zaterdag 7 september in het centrum van Emmen.

De Veenland Express

Doe mee aan een spectaculaire tocht door het Bargerveen. Staatsbosbeheer Het Veenland verzorgt huifkarrondritten met spectaculaire uitzichten door het Bargerveen. De 'Veenland Express' is een unieke, hypermoderne huifkar. Een dubbeldekker met plaats voor ruim 60 personen. De wagen is ook toegankelijk voor minder validen en rolstoelgebruikers! Met een prachtig uitzicht over uitgestrekte, natte heidevelden vertelt boswachter Erik Bloeming u onderweg van alles over dit 2000 ha grote en bijzondere natuurgebied.

Bijpraten leden HV Zuidoost-Drenthe door Erik Bloeming

We gaan niet zo maar op pad. Dat doen we samen met de Historische Vereniging Carspel Oderen uit de voormalige gemeente Odoorn. Zij zijn de afgelopen winter door boswachter Erik Bloeming bijgepraat over de achtergronden van het natuurgebied Bargerveen tussen Zwartemeer en Nieuw-Schoonebèek. Wanneer is dit gebied ontstaan en welke concrete doelen worden nagestreefd door Staatsbosbeheer? De HV Zuidoost-Drenthe wil natuurlijk niet onderdoen voor haar zustervereniging. Daarom hebben wij Erik Bloeming voor donderdag 27 juni in Cho 50+ in het paviljoen van het Rensenspark uitgenodigd. Cho betekent vlinder in het Japans. Cho staat voor vrijheid, blijheid en gastvrijheid in de Oosterse cultuur. Cho is een belangrijk symbool voor Joop Reilman en Jeany Veras, de initiatiefnemers van Cho 50+. Met Cho willen zij een gastvrije plek bieden in het paviljoen van de oude diertuin, een plek waar iedereen zich thuis voelt. Niet alleen 50-plussers, iedereen is hier welkom. We nodigen u in deze gastvrije omgeving uit om te luisteren naar het boeiende verhaal van Erik Bloeming. We kunnen hier vanaf 19.30 uur terecht. Erik Bloeming begint om 20.00 uur. Zijn lezing duurt twee keer drie kwartier. Tussen de beide delen is er een pauze. Tussen 22.00-22.30 is zijn lezing afgelopen. Cho 50+ is het gemakkelijkst te bereiken via de ingang van het Rensenspark aan de Sterrenkamp. Achter de voormalige bibliotheek en de RABObank liggen goede parkeerterreinen.

Tocht door Bargerveen woensdag 2 oktober 2019

Op deze woensdag gaan we samen met onze vrienden van de HV Carspel Oderen met de Veenland Express mee. Met hun bestuur is afgesproken dat elke vereniging in eerste instantie een deelnemerslijst van maximaal 30 personen aanlegt. Gelijktijdig wordt er ook een wachtlijst aangelegd. Een week voor de 25ste september sluiten de beide verenigingen een en ander kort en vullen we de lijst vanuit de wachtlijsten aan tot de Express vol is met het toegestane aantal van zestig deelnemers. Namens de beide verenigingen coördineren Henk van de Veen (HV Carspel Oderen) en Henk Jeurink (HV Zuidoost-Drenthe) deze samenwerking. Bijzonderheden worden via de beide verenigingsbladen met de leden kortgesloten. Van diverse kanten hebben we gehoord dat het een prachtige tocht door het natuurgebied is. We komen om 14.00 uur samen bij de werkschuur van Staatsbosbeheer (SBB) aan de Kamerlingwijk 83 oostzijde (bij de rotonde) te Zwartemeer (7894 AJ). In de dubbeldekse huifkar is ook plaats voor minder validen en rolstoelgebruikers. Als bijdrage in de kosten vraagt uw vereniging 5 euro per persoon. Dit bedrag kan tijdens de tocht worden voldaan. U kunt zich vanaf de verschijning van dit nummer van de *Kroniek* opgeven bij secretaris Henk Jeurink, te bereiken op 0591-626728 / 06 25186205 of henk.jeurink@ziggo.nl.

Beleef deze ongekend mooie natuur in uw eigen omgeving. Zo'n kans krijgt u niet gauw weer. Het moet toch mogelijk zijn dat we als samenwerkende verenigingen de Veenland Express op 2 oktober 2019 vol krijgen.

Busexcursies 2019

'Beleef de Twentse Samenleving'

Ook deze keer liet de zon ons in de eerste weken van mei niet in de steek. Het wonderschone beukenlaantje bij het Stift van Weerselo kreeg een extra dimensie door zijn straling. De omgeving van Twente verschilt van die van Drenthe. De boerderijen liggen er verscholen tussen de vele bosjes in een licht glooiend landschap. Opvallend waren de vele nog steeds volop stromende beekjes. Deze beekjes kwamen goed van pas bij de productie van textiel, want bij dat proces werd veel water gebruikt. Na deze overvloed aan natuurlijke schoonheid reden we de Twentse Stedenband binnen. In het ruim tachtig duizend inwoners tellende Hengelo hadden de machinefabrikanten Stork en Dikkers in het begin van de twintigste eeuw het tuindorp 't Lansink laten aanleggen. Het idee van tuindorpen kwam uit Engeland. De fabrikant van Sunlight was hier ooit mee begonnen. Naast fabrieksarbeiders woonde in dit tuindorp ook het hogere personeel. Indrukwekkend waren de vele variaties in woningtypen. Ook werd er een heus drie sterren hotel gebouwd, een hotel dat nog steeds als zodanig functioneert. Pronkstuk is nog steeds het Tuindorpbad. 't Lansink is nu een beschermd stadsgezicht en het personeel van Stork en Dikkers heeft al lang plaats gemaakt voor de 'nieuwe rijken'. Na een korte blik op de Grolschveste - het stadion van FC Twente - en de Technische Universiteit Twente stond een bezoek aan de mooiste synagoge (begin 20ste eeuw) van Nederland in Enschede op het programma.

Het overtrof onze stoutste verwachtingen. Na de koosjere lunch in de feestzaal werden we uitgebreid rondgeleid en ingewijd in de bijzondere gewoonten van het joodse leven. Enschede heeft een moeilijke tijd achter de rug. Men kreeg na het vertrek van de textielindustrie ook de taak voor de invulling van de achtergebleven lege fabrieksterreinen voor de kiezen. Met vallen en opstaan en vooral dankzij de positieve ontwikkelingen als gevolg van de aanwezigheid van de Technische Universiteit Twente is hen dat gelukt. Ook prachtig was het door de woningbouwvereniging opgerichte tuindorp Pathmos met zijn Drentse buurt uit 1930. Maar ook de oude spinnerij van Jannink heeft nog altijd kasteelachtige allure. Vanzelfsprekend werd er ook een kort bezoekje aan de in 2000 door de vuurwerkramp getroffen woonwijk Roombeek gebracht. Alles is nu hersteld en veel is vernieuwd. Enschede was volgens de bekende, in die stad geboren en getogen, dichter Willem Wilminck een Textielstad.

Het is het eindpunt van de trein
bijna geen mens hoeft er te zijn
bijna geen hond gaat zover mee
Enschede

Reactie op “Wie weet meer?”

Aaltje Klement en Klaas Visser

Als reactie op de fotootjes in de vorige *Kroniek* van Klaas Visser en Aaltje Klement kregen we wat meer inlichtingen van de 91-jarige Bé Reuvers te Nieuw-Dordrecht. Hij herkende tot zijn verbazing zijn grootouders.

Hoewel hij ze goed gekend heeft, viel er weinig meer over hen te vertellen. Bij de foto's stonden namelijk al veel gegevens over de kinderen van het echtpaar.

Klaas Visser is in Klazienaveen geboren en heeft er zijn hele leven gewoond. Hij verdiende van jongs af aan de kost door het werken voor de algemene begrafenisonderneming aldaar. Zijn werkzaamheden bestonden uit het aanzeggen bij een sterfgeval, en het verkleden en afleggen van de overledenen. Af en toe was hij ook werkzaam als grafdelver. Zijn grootmoeder, Aaltje Klement, is op 25 december 1860 in Avereest geboren, dochter van arbeider Gerrit Klement en Geertje Aalderink. Zij was al eerder, in 1945, overleden. Bé Reuvers kon niet vertellen wanneer zijn grootvader precies overleden is, maar dat moet rond 1950 geweest zijn. Beiden werden begraven in Klazienaveen.

In de herinnering van Bé Reuvers was zijn grootvader een beer van een kerel en deelde die de 'wetten' uit, maar was zijn grootmoeder, een heel lieve oma, in huis de baas. Zo kwam het tenminste altijd op hem over.

Het echtpaar kreeg zeven kinderen. Zij werden allemaal in de vorige *Kroniek* al genoemd. Het vierde kind, dochter Geertje trouwde met Hermannus Reuvers, en daaruit werd de verteller, Bé, geboren. Van de overige kinderen is Arend op jonge leeftijd overleden.

Alle kinderen, maar ook de schoonzons en -doch-

ters werkten voor hun trouwen in het veen als arbeiders en arbeidsters.

Oudste dochter Marchien, getrouwd met Gosem Boers, vertrok in de jaren '20 of '30 van de vorige eeuw naar Enschede. Dat deden in die tijd veel werkloze arbeiders uit de veengebieden van de gemeente Emmen om daar werk te vinden in de textielindustrie.

Later volgden ook haar broer Gerrit met zijn echtgenote Francijntje van der Weide, broer Karst met echtgenote Geesje de Klein en zus Aleida, die getrouwd was met Egbert de Haan. Zij vonden werk in de fabriek van Van Heek. Dan was er nog de jongste zoon Jan die met zijn vrouw Trijntje Schonewille ook eerst naar Enschede ging, maar daar uiteindelijk een eigen bedrijf had en zelfstandig ondernemer was. Hij overleed in Sneek.

Van de kinderen van Klaas Visser en Aaltje Klement bleef dus alleen dochter Geertje met echtgenoot Hermannus Reuvers in Klazienaveen. Klaas Visser bracht de laatste jaren van zijn leven door bij zijn oudste dochter Margien in Enschede.

Bé Reuvers, die op het ogenblik problemen heeft met zijn gezondheid, bracht geregeld het gesprek terug op zijn ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog, iets wat buiten het onderwerp van dit artikel valt. Ik wil de lezer toch wijzen op zijn aangrijpend verhaal, zoals het door Pieter Albers is opgetekend in het boek *Gevangen in het veen* (blz. 73 t/m 81).

De historie van de wijk Boschoord in Emmen

De schrijver van dit artikel, dat geschreven is in 2004, is onbekend. Misschien meldt die zich nog eens. De redactie heeft de vrijheid genomen om hier en daar iets te wijzigen of aan te vullen. Toch bestaat het gevoel dat er nog wat hiaten en onjuistheden in zitten. Graag reacties en/of aanvullingen.

Het begin tot 1945

Na de uitbreiding De Allee in het centrum van Emmen in de twintiger jaren van de vorige eeuw zocht de gemeente naar nieuwe mogelijkheden om een wijk te creëren die een zogenaamd middenstands-karakter zou hebben.

Het oog viel op een gebied ten oosten van de spoorlijn naar Weerdinge, dat weliswaar onontgonnen was, met heide en grasland.

Vanaf de Boslaan werd direct langs de spoorlijn de zandweg verhard dat de naam Burgemeester Tijmesstraat kreeg. Daar waar het bos begon (Emmerdennen) kwam een nieuwe straat, de Dennenlaan. Uit een kaart van 1935 (red.- deze kaart was helaas niet aanwezig bij het artikel) blijkt dat in dat jaar de volgende wegen waren gerealiseerd: Burgemeester Tijmesstraat, Molenkamp, Dennenlaan, Sparrenlaan en Boschoord.

Wat thans de Parklaan en laatste stuk Dennenlaan is, heette toen dus Boschoord. Het verlengde van de Burgemeester Tijmesstraat werd Oude Roswinkelerweg genoemd en de verbinding tussen de Sparrenlaan en de Weerdingerstraat de Hunenbaan. Op genoemde kaart is ook te zien dat direct ten noorden van de Molenkamp al een weggetje liep, het Torenpad. Dit liep (loopt) rechtstreeks naar Haantjebak (duinen) met een grote uitkijktoren er op, die thans niet meer bestaat. Over dit laatste gebied heerst wat onduidelijkheid wat betreft de naamgeving.

Ten noordoosten van het huidige bos (de Emmerdennen) lag in de 19de eeuw een vrij groot meer, het Haantjebak. Na demping hiervan ontstond er landbouwgrond, die de plaatselijke boeren een in-

*Kaart uit begin 19de eeuw van een
deel van Emmen. Het laat zien dat het
gebied tussen het station en de Emmer
Dennen nog vrijwel woest en leeg is.*

*De foto is omstreeks 1930 vanuit voormalig hotel Bellevue genomen en toont het nog nagenoeg onbebouwde gebied ten oosten van het spoor.
(Collectie Roelof Boelens)*

komen garandeerde, dat ten gevolge van de dalende turfopbrengsten dringend nodig was.

Toen Staatsbosbeheer begin vorige eeuw op het gebied ten zuiden van dit meer bos ging aanplanten (de Emmerdennen), werd aan het noordelijke stuk de naam Haantjebak gegeven. Het oorspronkelijke gebied werd een deel van Emmerschans en de naam verdween uit het geheugen. Dit enigszins heuvelachtig bosgebied met veel stuifduinen was tevens de hoogste plek van de Hondsrug. In de volksmond kreeg dit hoogste punt nu de naam Haantjeduinen, een zandverstuiving waar bomen moeilijk groeiden.

Begin 1930 werd op het hoogste punt een toren gebouwd, voor het publiek beklimbaar. Helaas is door slecht onderhoud deze toren na de Tweede Wereldoorlog afgebroken.

Dit Haantjeduinen was een geliefd plekje voor wandelaars en 's winters vooral voor de jeugd, die met de slee van de heuvels afgleed.

Een 200 meter noordelijk in het bos bevindt zich

een vennetje, dat gevoed wordt door een riviertje, komend vanaf het oorspronkelijke Haantjebakgebied. Officieel heet dit het Haantjebakmeer, maar in de volksmond kortte men dit af tot Haantjebak. Na de oorlog sprak men dus over de Haantjeduinen (de zandverstuiving) en het Haantjebak (het vennetje). Het bruggetje bij het meertje over dit riviertje bestaat nog en is authentiek.

De oudste woningen in de wijk Boschoord waren kleine boerderijen, die op de vrij arme grond stonden. Begin jaren dertig stonden er twee, en wel op de huidige hoek Burgemeester Tijmesstraat en Dennenlaan (vroeger Hunenbaan), en een honderd meter verder aan de Oude Roswinkelerweg. De eerste werd bewoond door boer Juffer, wiens land steeds meer voor huizenbouw werd opgeofferd. In 1948 werd achter zijn boerderij de draaischijf gebouwd ten behoeve van de stoomlocomotieven, die daarop konden worden gedraaid. Daar in 1954 de stoomlocomotief door een diesellok

*De Burgemeester Tijmesstraat
(Collectie Gemeentearchief Emmen)*

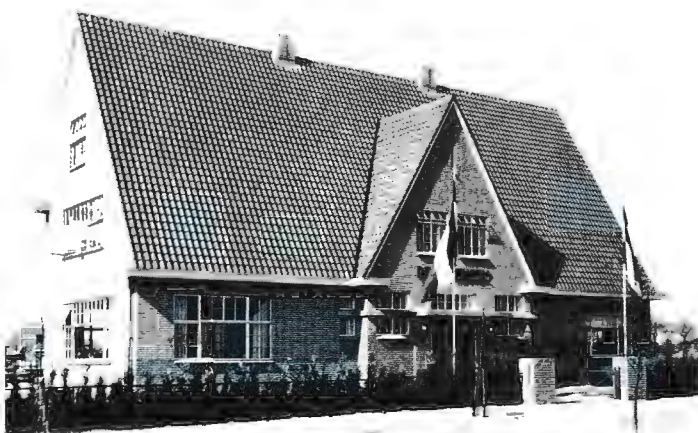
werd vervangen, werd deze schijf overbodig. Hij raakte in verval, roestte weg tot hij in 1960 werd gesloopt.

De tweede boerderij had voornamelijk bouwgrond, waar onder andere rogge werd verbouwd. Op de heide hield deze boer schapen.

Beide boerderijen zijn ten behoeve van nieuwbouw omstreeks 1950 gesloopt.

De nieuwe wijk werd snel verkaveld en het is begrijpelijk dat de eerste huizen bij de Boslaan werden gebouwd. Na de Molenkamp ging het verder noordwaarts.

Ook in die tijd werd begonnen met de bouw van een jeugdherberg, De Hunehoek, die in 1935 gereed was, nog voor de buurt er om heen was bebouwd.

De in november 1934 officieel geopende jeugdherberg aan de Hunenbaan (eigen collectie)

In deze tijd had Emmen nog geen ziekenhuis, waardoor alle ernstig zieken naar Assen en Groningen moesten worden vervoerd. Daar dit op de duur natuurlijk een probleem was, moest er een locatie worden aangewezen die geschikt was. In eerste instantie was dat een terrein op de heide, ten noorden van de Hunenbaan. Toch is het deze plek niet geworden, maar kwam het ziekenhuis in 1938 aan de Angelsloërweg. De heide bleef in haar natuurlijke staat tot de uitbreiding na 1950.

Bij het begin van de Dennenlaan liep (loopt) noord-

oostwaarts een bospad, het Matenpad, een van de oudste wegen in de Emmerdennen. Dit pad liep evenwijdig aan de toenmalige Boslaan en komt uit in Emmerschans, het einde van het bos.

Indien men dit pad opliep, zag je links de prachtige huizen van de Molenkamp, na een honderd meter stond rechts, tegenover een paadje dat naar de Molenkamp liep, een uitkijktoren op een klein heuveltje dat gebruikt werd bij brand. Hij was niet toegankelijk voor het publiek. Anno 2004 was het heuveltje, waar de toren op heeft gestaan, nog zichtbaar. Toch was dit een geliefde plek, vooral in het najaar, daar er veel tamme kastanjabomen stonden.

Even verderop ligt het hunenbed (rechts) en links in het bos was een groot kampeerterrein dat vlak na de oorlog was aangelegd. Hier vertoefden vaak padvindsters, die er hun zomerkamp hadden.

In vrij snel tempo werd Boschoord volgebouwd, vermoedelijk met het oog op de naderende oorlog. Eind 1939 waren de laatste huizen aan de Hunenbaan klaar.

Achter de Hunenbaan werd een rij populieren geplant, die eigenlijk de meest noordelijke grens werd van Boschoord. Hierachter lag nog een stukje bouwland, toebehorend aan een boer, wonend aan de Oude Roswinkelerweg.

Daarna kwam de heide. Dit was een prachtig stukje natuur, dat liep van de Sparrenlaan tot de Oude Roswinkelerweg. De noordkant werd begrensd door de machinefabriek Steenbergen (westkant) en enige woningen aan de Sparrenlaan (oostkant). Deze laatsten werden bewoond door nonnen, en werd in de volksmond 'Het Klooster' genoemd. Deze heide was enigszins heuvelachtig, vol met gaten en in het midden was een open vlakte, waar veel bijeenkomsten rondom een kampvuur werden georganiseerd. Helaas is dit fraaie stukje natuur opgeofferd voor nieuwbouw.

(Red. – De periode van Boschoord tijdens de oorlog wordt door de schrijver niet beschreven. In het artikel over de geschiedenis van de buurtvereniging van Boschoord in deze *Kroniek* komt die periode wel naar voren.

*De Dennenlaan
in de jaren '30
van de vorige
eeuw
(Collectie
Roelof Boelens)*

De periode 1945 tot 1950

Na de bevrijding van Emmen door de Polen Divisie op 10 april 1945, even later gevolgd door een Canadese Divisie, ontstond er een groot gevoel van saamhorigheid onder de bevolking. Na de benauwende jaren van de bezetting, waarvan ook Boschoord z'n deel mee kreeg, wilde men vrijheid. Echter de armoede uit de vooroorlogse jaren begon nijpend te worden, de werkloosheid was hoog.

Er moest dringend werkgelegenheid worden gevonden. Dank zij de grote inzet van mr. K.H. Gaarlandt, die sedert 1946 burgemeester van de gemeente Emmen was, samen met wethouder R. Zegering Hadders, kwam er grote industrie naar Emmen (AKU), de werkloosheid nam af en het gebied raakte uit z'n isolement. De bevolking nam in aantal snel toe; hele wijken werden er gebouwd (Emmermeer), en er ontstond ook behoefte aan nieuwe scholen.

Hoewel Bendien aan de Hunenbaan veel werkneemsters had (enige honderden) en veel meisjes in de huishouding gingen werken, wilde de gemeente toch deze vrouwen beter opleiden. Tussen de Sparrenlaan en de Dennenlaan was in 1935 de Landbouwhuishoudschool gebouwd. De oorspronkelijke ingang lag aan de Sparrenlaan, later aan de Dennenlaan. In de loop van de jaren kreeg deze school de naam 'Iemshuuv' en men voegde diverse richtingen toe, zoals Lager Economisch en Administratief Onderwijs (LEAO). In de tachtiger jaren is deze school als gevolg van een herindeling van de wijk gesloopt. De Sparrenlaan werd tussen de Parklaan en de Hu-

nenbaan bebost. Thans staat er de villa van de voormalige burgemeester er.

Zoals gezegd was er na de bevrijding sprake van veel ontspanning onder de bewoners. Men wilde samen iets doen en er werd een buurtvereniging opgericht. Een keer per maand kwamen de leden bijeen, steeds in een ander huis en er werden plannen gesmeed, vooral voor de jeugd.

Buurtfeesten werden georganiseerd, zoals op koninginnedag, Palmpasen, waarbij de kinderen met een versierd 'Haantje op 'n Stokkie' door de buurt wandelde en er werden prijzen uitgedeeld.

Veel werk werd er van Sinterklaas (5 december) gemaakt. Alle kinderen onder de zes kwamen bijeen in de Chr. BLO school aan de Oude Roswinkelerweg. Op tweede paasdag was er altijd een groot paasvuur (op een grasveldje tegenover Bendien), waar oude spullen door de hele buurt naar toe werden gesleept.

Ook te noemen valt 11 november, waarbij vele kleine kinderen met zelfgemaakte lichtjes (soms uitgeholde voederbieten) langs de huizen liepen, waarbij enige snoepjes of één cent de oogst was. Een minder geslaagde activiteit was in 1951 de bouw van een speeltuin op een stukje bos naast de Parklaan. De attributen waren alle van hout, wat tot gevolg had dat binnen zeer korte tijd de meeste speeltuigen stuk waren. Ook vandalisme sprak een woordje mee en binnen een jaar was het omheinde stukje bos vernield. Op diezelfde plek staat nu anno 2004 het scoutinggebouw 'Het Hunehoes'.

De wegen waren tijdens de oorlog niet verbeterd, en ten gevolge van het toenemende verkeer man-

keerde er hier en daar wat aan. Op veel plaatsen werd de riolering vervangen, zodat de straten (klinkers) beter werden gelegd. Desondanks was de ruimte tussen de straat en de huizen vaak een modderpoel, doch het zou tot de zestiger jaren duren voordat er trottoirs kwamen.

De jeugdherberg, de Hunehoek, werd nieuw leven ingeblazen, dank zij de enthousiaste leiding van de heer en mevrouw Duinevelt. Tussen het pand en de Sparrenlaan werd een grote kuil gegraven met rondom zitplaatsen. Hier waren openluchtspelen en regelmatig kampvuren.

Vermeldenswaard is ook de oprichting van de padvinderij (in de oorlog verboden) onder de bezielende leiding van 'hopman' Pim van Heerde. Na diverse onderkomens werd er een houten blokhut gebouwd in het bos aan de oude Markeweg (thans bij de Muzeval). Deze groep, de Hunegroep, was zeer actief en menige jongen vond er z'n 'plekkie'. De heer Albers, leraar aan de ULO school aan de Allee, ontwierp vele speurtochten in de Emmerdennen en was ook actief in de zomerkampen. Daarnaast was er natuurlijk ook een meisjesafdeling, die later ook een rol zou spelen bij het bezoek van koningin Juliana aan Drenthe.

Een grote gebeurtenis in die tijd was het bezoek van koningin Juliana op 1 en 2 juni 1950 aan de

provincie Drenthe. Na op 1 juni een bezoek gebracht te hebben aan Meppel en Assen vertrok het gezelschap op 2 juni om 09.00 uur richting Beilen, vervolgens Westerbork, Borger naar Emmen. Tussen de middag werd bij aankomst in Emmen halt gehouden bij het Langgraf (Noordeinde) en maakte burgemeester mr. K.H. Gaarlandt zijn opwachting. Tegen 12.00 uur kwam de stoet langs Bendien, vervolgens stak men de overweg (Hunenbaan) over en ging men via de Hunenbaan en Dennenlaan naar het Gemeentelijk Lyceum aan de Oosterstraat.

Het was voor de meeste bewoners de eerste keer dat ze de koningin zagen en de buurt had er alles aan gedaan om de huizen en tuinen te versieren. In menige voortuin bloeiden oranje bloemetjes in de vorm van een kroon (Afrikaantjes?).

Bij de ingang van het terrein van het lyceum stonden rijen padvinders en padvindsters om de koningin te verwelkomen. Na een Drentse lunch vertrok het gezelschap naar Schoonebeek.

Noot van de redactie: alvast een aanvulling: Op 6 april 1934 meldde de *Emmer Courant* dat 'in het in snel tempo bebouwd wordende Boschoord het eerste winkelpand verrijst. Tegenover de eveneens in aanbouw zijnde jeugdherberg is de heer Paas uit Nieuw-Buinen begonnen met het bouwen van een woon- en winkelhuis'. Wie kan hier meer over vertellen?

*Kruising Dennenlaan - Parklaan
(Collectie Roelof Boelens)*

Een wielierbaan in Emmen

Op ansichtkaarten uit de jaren '30 van de vorige eeuw werd de Molenkamp ook wel Boschpark genoemd, hetgeen wel past bij deze straat met villa's. Maar, getuige onderstaand bericht uit de *Emmer Courant* van 7 augustus 1934, lokte de vorm van de straat ook uit tot een ander gebruik.

Een wielierbaan in Emmen

Nee, lezer we kondigen niet aan, dat Emmen de zoveelste attractie zal krijgen. De wielierbaan is er reeds, al hebt u er nog niet eerder van gelezen. Sedert een dag of wat zijn er elke avond snelheidsmaniakken in de weer en aan bewonderaars ontbreekt het niet, al wordt er geen reclame gemaakt.

Het gaat er gemoedelijk toe: men hoort geen startschoten, tijd-opnemers zoekt men tevergeefs, sportverslaggevers treft men er evenmin, want onze wielrenners zijn niet afhankelijk van een sensatiepers, die het publiek naar de baan moet drijven. Er zijn geen beperkende bepalingen ten aanzien van het racemateriaal en het gewicht van de renners, ook heeft men deze laatste niet geclassificeerd in sprinters, duurrijders, nieuwelingen en professionals of hoe ze in de officiële wielersportwereld mogen heten.

Men komt en rijdt als men een fiets en zin heeft en niet benauwd is voor een buiteling in de bocht. Het

is zuivere sport die op onze wielierbaan wordt beoefend en de enige mogelijk ongezonde prikkel zijn de premies die de rijders soms onderling uitloven in de vorm van een ijSCO van drie centen waarom dan verwoed gestreden wordt in wiel-aan-wiel races. Het is nu wel duidelijk dat onze renners junioren zijn. Grote renners rijden om meer dan een ijsje. Inderdaad schrijven we hier over de Emmer jeugd, die op het cementen Molenkamp-circuit haar fietsslust botviert en deze nieuwste straat van Emmen in beslag nam, voor een doel, waarvoor de ellipsvormige aanleg haar schijnt bestemd te hebben. Twintig, dertig, soms meer knapen van zes tot twintig jaar kan men er elke avond bezig zien en het getal toeschouwers is soms zo groot, dat drie ijSCO-venters er heil in zien zich in de Molenkamp te posteren.

Tot nu toe is het met deze ongelimiteerde wielersport zonder ongelukken afgelopen maar hoe graag we jong Emmen de pret gunnen, de kans op ongelukken is niet gering, want de vaart wordt steeds sneller, de bochten zijn nauw en cement is hard. We hopen er het beste van, maar waarschuwen toch even.

*De Molenkamp
(Collectie Gemeentearchief Emmen)*

De geschiedenis van buurtvereniging Boschoord in Emmen

De wijk Boschoord bestaat uit een aantal straten ten oosten van het station: de Boslaan, de burgemeester Tijmesstraat, de Dennenlaan, de Molenkamp, de Parklaan, de Hunenbaan en de Sparrenlaan. De wijk wordt begrensd door de Boslaan aan de zuidkant en de Emmerdennen aan de oostkant.

'Historisch Emmen' vermeldt op zijn site, dat de gemeenteraad van Emmen op 8 april 1925 is begonnen met het geven van namen aan straten en wegen in Emmen. In 1925 wordt voor het eerst de naam Boschlaan genoemd. Op 5 februari 1931 wordt Boschoord omschreven: de Burgemeester Tijmesstraat wordt beschreven en van de aan te leggen Dennenlaan wordt melding gemaakt. Op 2 maart 1936 worden door de gemeenteraad de Dennenlaan, de Parklaan en de Hunenbaan omschreven.

Begin jaren '20 van de vorige eeuw worden de eerste huizen aan de Burgemeester Tijmesstraat

gebouwd. Dat gebeurt in de Molenkamp pas in 1933. In 1934 wordt de jeugdherberg De Hunehoek aan de Hunenbaan gebouwd. In 1934 wordt ook de Landbouwhuishoudschool aan de Sparrenlaan/Dennenlaan gebouwd. Wanneer de oorlog uitbreekt, is de wijk Boschoord al behoorlijk bebouwd.

Buurtvereniging Boschoord

De buurtvereniging Boschoord bestond in september 2016 80 jaar en is daarmee de oudste buurtvereniging van Emmen. Daarna volgt buurtvereniging Oude Allee.

*De Molen-
kamp
(Collectie
Poelstra)*

Het jubileum van Boschoord is in Emmen niet onopgemerkt gebleven.

Opgericht is de buurtvereniging op 26 oktober 1936. In het naburige Duitsland vindt de opmars van het nationaalsocialisme plaats. Interessant is het om te zien, hoe de buurtvereniging zich in de jaren voor de oorlog, tijdens de oorlog en na de oorlog heeft ontwikkeld.

De aanleiding voor de oprichting van Boschoord is de verloving van prinses Juliana met prins Bernhard op 8 september 1936. Uit de notulen van de oprichtingsvergadering van de buurtvereniging Boschoord, die op 26 oktober 1936 in de jeugdherberg wordt gehouden, blijkt dat er op de nationale feestdag ter gelegenheid van de verloving in Emmen behalve vlagvertoon en muziek in de koepel niet echt veel is georganiseerd. Mevrouw Zwanenburg-de Vije en Van de Bospoort willen daarom iets voor de kinderen van Boschoord organiseren: 's morgens mogen de kinderen gratis naar de dierentuin en 's middags zijn er spelletjes voor groot en klein.

Deze geslaagde feestdag in de wijk en het aanstaande huwelijk van prinses Juliana en prins Bernhard von Lippe-Biesterfeld vormen de grondslag voor het oprichten van een buurtvereniging op 26 oktober 1936, 'daar men voelde, door samenwerking veel te kunnen bereiken, ter verhooging der onderlinge gezelligheid'.

De eerste voorzitter van de buurtvereniging wordt Van de Bospoort. Secretaris wordt Meijer, penningmeester mevrouw Zwanenburg-de Vije. De overige leden zijn mevrouw Van de Horst en mevrouw Kalk.

Bij de oprichting bestaat de buurtvereniging uit 60 leden.

De voorzitter verwacht aan het begin van de oprichtingsvergadering dat de gezelligheid in deze vergadering niet mee zal vallen, 'daar het punt vaststelling reglement en statuten zulks gewoonlijk niet meebrengt'. De voorzitter geeft ook aan dat de commissie, die de oprichting heeft voorbereid, 'reeds eenige onkosten maakte, door aan de ouders van drie jonge wereldburgers in Boschoord een koek te zenden'. De contributie en het inleggeld worden vastgesteld op 25 cent per lid.

Vervolgens worden het Sint-Maartensfeest en het Sint-Nicolaasfeest besproken.

De eerste vergadering wordt besloten met het zingen van een aantal 'vaderlandsche en andere liederen'.

Het bestuur organiseert in het eerste verenigingsjaar allerlei activiteiten voor de leden.

Op 6 december 1936 wordt er voor het eerst een Sint-Nicolaasfeest gehouden.

De kinderen moeten zich 's middags om 15.00 uur verzamelen in de Molenkamp en gaan daarna zingend naar het station. Zwarte Piet is al aanwezig met de schimmel. De Sint komt met de trein en rijdt daarna door de buurt naar de jeugdherberg, terwijl Zwarte Piet pinda's rondstrooit.

Op 8 december is er een Sint-Nicolaasfeest voor de ouderen boven de zestien jaar in café Hidding. Er wordt gezongen, muziek gemaakt, gesjoeld, er worden voordrachten gehouden en aan het eind zingt iedereen het Boschoordlied, dat door de heer Meijer is geschreven.

Ons Bosoord

(Wijze: Limburg, mijn vaderland)

*Waar bij Spar- en Dennenlaan,
tussen spoor en bos,
zich verheft een plekje grond
het is Emmens trots.
Waar het altijd rustig is,
het verkeer niet stoort,
daar woont het o zo mooi
dat is ons Bosoord (2 regels 2 x)*

*Waar wij samen vrij en blij
vieren thans dit feest
van de Buurtvereniging
opgewekt van geest.
Men bij zo'n gelegenheid
wanklanken nooit hoort,
daar woont het o zo mooi
dat is ons Bosoord. (2 regels 2 x).*

Op 7 januari 1937 vindt het huwelijk plaats tussen prinses Juliana en prins Bernhard van Lippe Bie-sterveld. Daarvoor wordt door de buurtvereniging een commissie gevormd, die een feest moet voorbereiden. Besloten wordt om alleen bij de ingang van Boschoord een ereboog te bouwen, 'daar Boschoord voor geheele versiering te uitgestrekt

is'. De commissie gaat naar een vergadering van de 'Oranjevereniging' om deze versiering te bespreken. De boog wordt een succes en de buurtvereniging wint er een eerste prijs mee van f 15,-. De buurtvereniging houdt zich ook met andere zaken bezig. In een brief aan B&W doet men het verzoek om op bepaalde plaatsen zand te depneren, zodat de bewoners dit bij gladheid kunnen uitstrooien. Ook wordt de gemeente verzocht de sloot aan de Burgemeester Tijmesstraat schoon te houden en straatnaamborden te plaatsen. Er worden in het eerste jaar van de buurtvereniging twee lezingen gegeven: een door ir. Vedder over tuinieren en een door dr. Kok over paddenstoelen. Op Hemelvaartsdag wordt er een wandeltocht georganiseerd en in augustus is er voor de jeugd een fietstocht naar Ter Apel.

In 1937 groeit het aantal leden van 60 naar 71 en wordt besloten 'deze zomer te probeeren met de jeugd van de natuur te genieten door wandelingen en buiten spelen'. Ook wil men gezamenlijk bomen laten sproeien, omdat dit voor enkele mensen te kostbaar is.

In november 1937 vindt er een bazaar plaats om de kosten voor het Sint-Nicolaasfeest te dekken. Ouders ontvangen bij de geboorte van een kind een Boschoordkoek en een vertegenwoordiging van het bestuur gaat twee keer naar een huwelijksfeest en een keer naar een begrafenis.

Op 31 januari 1938 wordt er in café Hidding uitbundig feest gevierd met voordrachten, zang en muziek naar aanleiding van de geboorte van prinses

Beatrix.

Ook Jong Boschoord viert een paar dagen later feest. De onkosten voor de festiviteiten worden voor een deel betaald uit de verkoop van oranje linten en beschuit met muisjes.

In 1938 wordt de afdeling 'Volkszang' opgericht. Het lidmaatschap kost vijf cent per avond. Om de veertien dagen wordt er in de jeugdherberg gezongen. In juli organiseert het bestuur een 'reis per autobus' door de provincie Drenthe.

Op 31 augustus, de verjaardag van koningin Wilhelmina, worden kinder- en volksspelen gehouden in de Molenkamp. Boschoord neemt ook deel aan een door de Oranjevereniging georganiseerde optocht met een versierde auto, die als thema 'Boschoord voorheen en thans' heeft. Het levert een tweede prijs op. Aan het begin van de Burgemeester Tijmesstraat staan twee versierde zuilen, waarvoor de buurtvereniging een eervolle vermelding krijgt.

De jaarvergadering op 14 februari 1939 wordt gehouden in hotel 'Bosch en Zon'. De contributie wordt verhoogd van f. 0,25 naar f. 0,50.

De vergadering besluit om bij een volgende sneeuwval niet afzonderlijk sneeuw te ruimen, maar gezamenlijk. Vanwege de bebouwing in de wijk, moet het paasvuur verplaatst worden. Om de kas te spekken word er een 'plaatjesavond' met een toverlantaarn gepland onder het motto 'Afscheidswinteravond' of 'Lentefeest'.

Ook wil men een 'Reiskas' oprichten. Deelname kost f 0,10 per week. Bestuursleden zullen de bijdrage persoonlijk innen. Op de jaarvergadering wordt geconstateerd dat de belangstelling voor vergaderingen en de Volkszang toch wat afneemt en dat het daarom wenselijk is de vergaderingen attractiever te maken door bijvoorbeeld voordrachten en zang. De avond wordt besloten met een interessante lezing van de heer Zuidema over de opwekking en distributie van elektriciteit. In de lezing 'ontsluierde de spreker voor de leek vele geheimen en werden de veel gebruikte woorden ampère, volt, ohm etc. tot klaarheid gebracht'.

In 1939 organiseert het bestuur een autoreis naar

De woning van Esther en Geertruida Cohen aan de Hunenbaan. Zij werden in 1942 in Auschwitz vermoord. (Foto: Ina Meilink)

‘de Hooge Veluwe’ en een fietstocht naar het Sleen-
erzand en het Meeuwenmeertje bij Meppen. En
in juli wordt besloten een Mondorgelclub op te
richten.

Op de Nationale Feestdag op 31 augustus worden
er weer kinderspelen georganiseerd en wordt de
buurt versierd met lampions en wimpels. Voor het
kinderfeestje moet echter gecollecteerd worden om
zodoende de kosten te dekken.

Uit de verslaglegging van de vergaderingen valt
op dat de tijden veranderen in Nederland en in
het naburige Duitsland. Op de vergadering van
24 oktober 1939 moet er een nieuwe secretaris van
Boschoord worden benoemd, aangezien secretaris
Zwenne vanwege de mobilisatie in militaire dienst
moet en uit het bestuur treedt.

Later in het jaar wordt besloten, dat het Sint-
Nicolaasfeest voor de kinderen door moet gaan,
maar het feest voor de ouderen niet ‘wegens de
hedendaagsche toestand’. Wel wordt er eerst nog
een bazaar voor de dekking van de kosten van het
Sint-Nicolaasfeest gehouden. De opbrengst
bedraagt f. 75,00.

Boschoord in oorlogstijd

De vergadering van 24 oktober 1939 is de laatste
vergadering van de buurtvereniging vóór de oorlog.
Het aantal leden van Boschoord bedraagt dan 71.
Daaronder bevinden zich ook het echtpaar Louis
Halberstadt en Amalia Tof uit de burgemeester
Tijmesstraat 8. Ze wonen er sinds 1930.

Aan de Hunenbaan 7 wonen vanaf begin jaren '30
de zussen Esther en Geertruida Cohen. Ook zij
staan als lid van de buurtvereniging vermeld.
Salomon From, Else Hertz en hun dochter Helga
komen uit Duitsland en zijn sinds augustus 1939
woonachtig aan de Burgemeester Tijmesstraat
31. Margien Meiboom woont daar ook sinds juni
1941. Louis Halberstadt en Amalia Tof zijn via
Westerbork op 9 oktober 1942 samen met onder
anderen de zussen Cohen op transport gezet naar
Auschwitz. Louis Halberstadt en Amalia Tof zijn in
Auschwitz op 11 oktober 1942 vergast, de zussen
Cohen een dag later. Solomon From, Else Hertz,
hun dochter Helga zijn op 8 oktober 1942 in Aus-
chwitz vermoord en Margien Meiboom op 29 ok-

tober van datzelfde jaar. (Gegevens ontleend aan
Marcel Bulte, *Hun namen worden niet vergeten*,
Beilen 2014).

Jan Kalk (1930) woonde in die tijd aan de Burge-
meester Tijmesstraat. Hij herinnert zich nog dat er
op het station In Emmen een trein heeft gestaan met
joden, die op transport waren gezet en dat er vanuit
de trein briefjes werden gegooid, waarop berichtjes
waren geschreven als ‘*We vertrekken naar D.*’ Hij
en buurjongens uit Boschoord probeerden dan die
briefjes bij de geadresseerden te bezorgen. Volgens
Jan Kalk kwamen er na het gedwongen vertrek van
de familie Halberstadt NSB'ers in het huis wonen.
Er woonden in Boschoord volgens hem wel meer
sympathisanten of leden van de NSB.

In het laatste oorlogsjaar zet de Duitse Wehr-
macht bewoners in Boschoord uit hun huizen. In
september 1944 plaatst men voor soldaten van de
Wehrmacht, die op de terugtocht zijn, bedden in
de Rijkslandbouwwinterschool. In hotel ‘Bosch en
Zon’ worden drie vrouwen in uniform onderge-
bracht.

Op 1 november 1944 vordert de Wehrmachts-
befehlshaber in den Nederlanden nogal wat huizen
en gebouwen in Boschoord: onder andere in de
Molenkamp (6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16,
17, 19 en 20), de Dennenlaan (4, 26 en 27), de
jeugdherberg en de Marechausseekazerne. ‘De
huizen moeten met de complete inventaris worden
overgedragen aan de Wehrmacht. Alleen wasgoed
kleding, zilver, kunstvoorwerpen en levensmid-
delen vallen buiten de inbeslagnamen. De bewoners

krijgen na de definitieve aanzegging dat hun huis moet worden ontruimd precies zes uur de tijd om hun biezen te pakken'. (Ontleend aan: G. Groenhuis, *Emmen in Bezettingstijd*, Emmen 1990).

Jan Kalk kan zich trouwens niet herinneren dat er tijdens de oorlog in de buurt dingen werden georganiseerd, wel dat er in de jaren na de bevrijding Oranjefeesten in de Molenkamp plaatsvonden met kinderspelen, waaronder koekhappen. De buurtvereniging leidt tijdens de oorlogsjaren in feite een slapend bestaan.

'Boschoord' na de oorlog

Op 18 mei 1945 vindt de eerste vergadering na de oorlog plaats. Als voorlopig bestuur wordt een werkcomité opgericht. Besloten wordt met de buurtvereniging door te gaan en die uit te breiden. Men wil de Volkszang weer oprichten en tijdens vergaderingen het Boschoordlied zingen.

De gevolgen van de oorlog doen zich gelden: er is bij de aanwezigen geen behoefte, om 'twijfelachtige politieke leden' bij de activiteiten te betrekken. Op 4 juni 1945 is er een ledenvergadering in café Dokter. Op dat moment hebben 115 gezinnen zich opgegeven als lid.

Tijdens een volgende vergadering wordt er een bestuur gekozen. Mevr. Kalk zat voor de oorlog al in het bestuur en blijft. Tijdens de rondvraag deelt een lid mee 'dat hij geenszins van plan was om feest te gaan vieren met politiek onbetrouwbaren en Co.'

Uit de vergadering klinkt als antwoord 'dat de gezinnen waarvan een der gezinsleden in voorarrest was gesteld of waar huisarrest was opgelegd, niet door het werkcomité waren bezocht en hiermede gewacht wordt totdat de zuivering ten einde is.' Kinderen worden bij komende feesten wel toegelaten. Daarmee wordt gerefereerd aan woorden van koningin Wilhelmina, die voor de radio had gezegd 'dat kinderen uit die gezinnen als eigen kinderen moesten worden aangenomen'.

Ook wordt meegedeeld dat de heer Bruining in Duitsland is overleden. Twee zonen van buurtleden zijn uit Duitsland teruggekeerd. Allen krijgen een blijk van medeleven.

Opvallend is daarbij wel dat er in de notulen uit 1945 met geen woord wordt gesproken over het feit, dat een aantal leden uit de buurt in Auschwitz is vermoord. Het was bekend dat ze uit hun hui-

zen waren gehaald en op transport waren gezet. Stolpersteine voor het huis waar ze toen hebben gewoond, herinneren nu nog aan die verschrikkelijke gebeurtenis.

De buurtvereniging Boschoord start in juli 1945 weer met haar activiteiten: er wordt een revue in elkaar gezet, een wandeltocht in de vakantie voor schoolgaande kinderen georganiseerd en een feest op de Nationale Feestdag of Koninginnedag. Tot slot wordt nog de vraag gesteld, wat er moet gebeuren met 'het lidmaatschap van degenen die met den vijand hebben geheuld en waar de Politieke Opsporingsdienst (POD) nog niets aan heeft gedaan'. De kwestie wordt als zeer moeilijk ervaren en het bestuur vindt dat ze er voorlopig in moet berusten.

Mensen, die in de oorlog politieke fout waren, worden opgespoord en gearresteerd door de POD. In Emmen worden voor de zuiveringscommissie onder andere benoemd K.H. Brink en W.J. van Heerde uit de Molenkamp.

Uit de bestuursvergadering van 25 juli 1945 blijkt dat de meeste leden voor het instellen van een zuiveringscommissie zijn. Ook twee bestuursleden van de buurtvereniging, Van de Velde en Van de Wege, zullen in de commissie plaatsnemen. Wat de zuiveringscommissie uiteindelijk voor gevolgen heeft gehad voor leden van de buurtvereniging wordt in de notulen niet vermeld.

De Oranjevereniging in Emmen wil op 31 augustus en 1 september 1945 een feestdag organiseren.

'Boschoord' mag zelf niets regelen, maar organiseert voor 11 augustus een uitstapje met spelletjes voor de kinderen van 6 t/m 14 jaar naar Haantjebak. Leden van Boschoord wordt gevraagd iets in natura te leveren als traktatie.

In augustus wordt besloten voor de nationale feestdag een boog aan de Boslaan en een aan de Oude Roswinkelerweg te plaatsen en verder lichtzuilen op de hoek Dennenlaan, Parklaan, Sparrenlaan. Op 31 augustus is er een feestavond in café Dokter en op 1 september neemt de buurtvereniging deel aan een optocht in Emmen met versierde wagens, die als thema 'Boschoord voorheen en thans' dragen. Ook wordt een Sinterklaasfeest voor jong en oud gepland.

'De Volkszang' wordt weer opgepakt, lezingen zul-

De onthulling in 1986 van de gedenksteen door burgemeester Ouwerkerk ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van Boschoord. (Collectie W. Timmerman)

len worden georganiseerd en bovendien bridge- en schaakbijeenkomsten.

Er zijn ook geluiden dat de buurtvereniging te groot wordt en dat het beter is dat de Oude Roswinkelerweg geen deel meer van Boschoord uitmaakt. Dat wordt later in de maand ook besloten.

Een paar feiten na 1945

In de jaren na de oorlog worden er door de buurtvereniging allerlei activiteiten georganiseerd: paaseieren zoeken, feestavonden, bingoavonden, een oudejaarsborrel, nieuwjaarsbijeenkomsten, uitstapjes, etc. Toch is er soms ook twijfel over het nut van een buurtvereniging.

Zo wordt in 1973 de vraag gesteld of een buurtvereniging nog wel zin heeft. Er zijn dan 91 gezinnen lid. Een buurtgenoot vindt van wel, 'want contacten verschrallen toch al zo'.

De buurtvereniging meldt zich soms, net als in het verleden, bij Burgemeester en Wethouders. In juni 1975 stuurt Boschoord een brief naar de gemeente vanwege een plan om op het braakliggend terrein van Meijers bouwbedrijf een flat te bouwen en vanwege het plan om van de Boslaan een vierbaansweg te maken. Beide plannen worden niet gerealiseerd. Buurtgenoten in Boschoord zijn over het algemeen tevreden met hun woonsituatie. In 1978 schrijft voorzitter Jan Dijkhuizen dat het 'gezond wonen en leven' is in Boschoord, 'ondanks de treinen met hun luchtverontreiniging en de Boslaan en de Dennenlaan met hun steeds toenemend verkeer en die veelal als racebaan worden gebruikt'.

Tot 1981 is er van lustrumvieringen weinig terecht is gekomen.

Op 26 oktober 1981 wordt het 45-jarig jubileum in ieder geval wel gevierd met een feestavond in hotel 'Bos en Zon'. In een vergadering doet de voorzitter een beroep op het saamhorigheidsgevoel van de leden van Boschoord. Vooral het elkaar ondersteunen wordt benadrukt. Ook kunnen buurtgenoten andere ongemakken aan het bestuur voorleggen, zoals verkeersproblemen, slechte trottoirs, vervuiling, verbetering van wegen en paden, etc.

In 1986 bestaat Boschoord 50 jaar. In de Molenkamp vindt de onthulling plaats van een gedenksteen n.a.v. het 50-jarig bestaan. De steen is eerder bij werkzaamheden aan de Burgemeester Tijmestraat tevoorschijn gekomen en wordt onthuld door burgemeester Ouwerkerk. Er zijn veel oud-bewoners van de buurt aanwezig.

In hotel 'Bos en Zon' van Rudy en Joke Grimme is een fototentoonstelling 'Oud Boschoord' ingericht. Daar vindt later ook een feestavond plaats.

In 1991 bestaat de vereniging 55 jaar. Al jarenlang zamelt Boschoord oud papier in om de kas te spekken. Ook verschijnt een paar keer per jaar het buurtblad 'Boschoordnieuws', waarin allerlei wetenswaardigheden staan. In 2010 houdt het blad op te bestaan en wordt digitaal in nieuwsflitsen informatie verspreid.

In 1999 wordt de landbouwhuishoudschool 'de Iemshuuv' aan de Dennenlaan afgebroken. Sinds 2000 wordt er op Oudejaarsdag een borrel aan de Parklaan gehouden. Dit is inmiddels een traditie geworden. Veel Boschoordleden sluiten daar het jaar af met oliebollen, glühwein, een beerenburg of iets anders.

In 2002 wordt aan B&W gevraagd in Boschoord een 30 km zone in te voeren. Dat gebeurt uiteindelijk in 2016.

In september 2016 vindt in Boschoord het 80-jarige bestaan van de buurtvereniging plaats. Het thema is 'de jaren '30'. In het scoutinggebouw is een fototentoonstelling ingericht over de geschiedenis van de buurtvereniging. Voor de kinderen zijn er Oudhollandse spelen en het bestuur verwelkomt de

Paaseieren zoeken voor de kinderen van Boschoord in het bos bij het hunebed (Collectie Buurtver. Boschoord)

leden van Boschoord voor een groot feest op het scoutingterrein in kleding uit de jaren '30. De tijden zijn veranderd. De samenleving is geïndividualiseerd. En toch floreren buurtverenigingen als Oude Allee en Boschoord. In Boschoord vinden nog heel veel activiteiten plaats, en het bestuur zorgt ervoor dat aan ziekte, geboorte en overlijden de nodige aandacht wordt besteed. Deze oorspronkelijke doelstellingen van buurtvereniging Boschoord worden nog steeds in ere gehouden.

Bronnen, literatuur en informatie

De notulen van de buurtvereniging van 26 oktober 1936-19 oktober 1945.

De ledenlijst van de buurtvereniging van oktober 1936.

De notulen/verslagen vanaf 1970-2017.

Bulte, Marcel, *Hun namen worden niet vergeten*, Beilen 2014.

Groenhuis, G., *Emmen in Bezettingstijd*, Emmen 1990.

Hoek-Beugeling, Sis, 'Het ontstaan van buurtverenigingen in Emmen-Dorp'.

N.N., 'De Historie van Boschoord in Emmen' (zie bladzijden 6-10 in dit nummer).

De website 'Historisch Emmen'.

Interviews met Jan Kalk en Sis Hoek-Beugeling.

Leden van Boschoord sluiten het oude jaar af in de Parklaan (2013). (Collectie Buurtver. Boschoord)

Er is nog zoveel niet verteld ...

Zuidoost-Drenthe in de jaren 1940-1945 en daarna.

Over de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost-Drenthe en de verwerking daarvan zijn reeds verschillende publicaties verschenen, waarin met name aandacht werd besteed aan de gebeurtenissen in de jaren 1940-1945, de NSB, het verzet, de vervolging van joden, het onderduiken en de bevrijding. In de publicaties¹ komen over het algemeen weinig personen aan het woord, die de jaren 1940-1945 hebben meegemaakt of hun kinderen. Hoewel wij beseffen dat er nog maar weinig mensen leven die de Tweede Wereldoorlog als volwassene hebben meegemaakt, zoeken wij naar verhalen van deze mensen, eventueel verteld door hun kinderen. Het ligt in de bedoeling van het bestuur van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe in 2020 over deze 'verhalen' in 2020 een boek uit te geven.

Naar aanleiding van verschillende gevonden dossiers in de archieven van de gemeente Emmen, het Drents Archief en het NIOD willen wij een aantal onderwerpen met 'verhalen van toen' verder uitwerken. Hoewel de publicatie een thematische aanpak zal krijgen, staat de mens, 'de Zuidoost-Drent', volwassene en kind, centraal in de verschillende thema's. Gelet op de gevoeligheid en privacy zullen bij sommige thema's namen worden geanonimiseerd, tenzij de verteller heeft aangegeven dat zijn/haar naam genoemd moet/kan worden. Ook zal met namen uit bronnen uit de verschillende archieven terughoudend worden omgegaan.

De eindredactie van deze publicatie ligt in handen

van Gerben Dijkstra, Sis Hoek-Beugeling en Peter Kraan. Ook andere auteurs werken aan de totstandkoming van het boek mee.

Hieronder noemen we een aantal onderwerpen (in willekeurige volgorde) die zich lenen voor een publicatie.

Dagboeken en herinneringen uit de Tweede Wereldoorlog

Verschillende inwoners uit de voormalige gemeente Emmen en Schoonebeek hebben gedurende de oorlogsjaren 'dagboeken' bijgehouden en/of brieven over gebeurtenissen in de oorlog geschreven.²

Wij zouden graag inzage in dagboeken en brieven

Noten

- ¹ M. Bulte (Hun namen worden niet vergeten), A. van Dien/Johan Withaar (De Opgejaagden), dr. G. Groenhuis (Emmen in Bezettingstijd), H. en H. (jr) Lübbers, Zwartemeer Grensdorp in de Tweede Wereldoorlog), B.J. Mensingh ('De joodse gemeenschap' in: Toen alles anders was), N. van der Oord (Jodenkampen), P. Timmer (Van de stobbe en de bossen), werkgroep Hist. Kring Erica (Erica 1940-1945) etc. Daarnaast zijn er twee scripties over de NSB in Zuidoost-Drenthe geschreven. Op de websites www.historischemmen.nl van Johan Withaar en <http://achterdebreesdesloot.nl/de-bevrijding-p1.htm> en <http://achterdebreesdesloot.nl/bager-compas-tijdens-wo2-p1.htm> van Gerard Steenhuis is veel informatie te vinden.
- ² Bijvoorbeeld: - dagboek van Sien Beugeling-Hagenouw (Geziena Helena (Sien) Beugeling Hagenouw (16-02-1891 - †14-07-1943); behalve over de dagelijks dingen in de familie en Emmen vermeldt ze ook gebeurtenissen die te maken hebben met de Duitse bezetting.); - dagboek Douwes (NIOD); - dagboek van Israël Jakobs (Emmen 1915 - Auschwitz 1942) (Zijn 'aantekeningen' worden in november 2019 uitgegeven.); - dagboek OLS I (Gemeentearchief Emmen); - dagboek Jeanne Palland (Emmen, 1924 - Meppel 2016); - oorlogsdagboek van Van Zetten (Gemeentearchief Emmen). Dit dagboek gaat over de periode 4-9-1944 tot 17-10-1944.

krijgen om een beeld te schetsen van hoe mensen in de Tweede Wereldoorlog verschillende (ingrijpende) gebeurtenissen hebben beleefd. Wie helpt ons hierbij?

Een goed adres

Er is veel gepubliceerd over de joodse gemeenschap, over de joodse slachtoffers uit Zuidoost-Drenthe en over de joden die de oorlogstijd door onder te duiken hebben overleefd.

De namen van verschillende personen die joden een 'goed adres' hebben gegeven, zijn bekend. Velen van hen hebben een Yad-Vashemonderscheiding gekregen. Desondanks blijkt dat er toch nog verschillende onderduikadressen niet bekend zijn. Zo blijkt uit recent onderzoek en uit publicaties dat ook verschillende joodse kinderen uit het westen van het land, met name uit Amsterdam, een onderduikadres in Zuidoost-Drenthe hebben gehad. Zij groeiden als een pleegkind, een neefje of nichtje, in het onderduikgezin op, gingen naar de plaatselijke school en hadden zo hun eigen vriendjes en vriendinnetjes. *In de Kroniek van maart 2019 is een oproep gedaan voor meer gegevens over onderduikadressen, waar joden wisten te overleven. Dat heeft een enkele reactie opgeleverd. Daarnaast zouden wij graag in contact komen met mensen die met een 'joods kind' speelden c.q. naar school gingen.*

In de woning van het gezin Hendrik Kikkert, Prins Hendrikweg 17, verbleef de joodse jongen Joël Stad. Wie kan meer over hem vertellen? (Foto: Ina Meilink)

Rechtsherstel voor joden

Voor onze publicatie zijn we bezig met het verzamelen van gegevens over joods onroerend goed. Wie kwamen nadat zij in oktober 1942 waren weggevoerd in hun woningen? Wat gebeurde er na de bevrijding met deze woningen?

Beide vragen kunnen aan de hand van archiefonderzoek bij het kadaster en bij de gemeente Emmen worden beantwoord. In het gemeentearchief van Emmen is bijvoorbeeld veel te vinden over de woningen van de joden in de jaren 1942-1944, de ontruiming van deze woningen en de verkoop en ingebruikgeving van deze woningen in 1942-1943. *Graag willen wij nog in contact komen met mensen die een persoonlijk verhaal over zo'n woning tijdens en na de oorlog kunnen vertellen.*

Werken in Duitsland

Voor 1940 werkten veel mensen uit Zuidoost-Drenthe in Duitsland. Het betreft hier onder anderen veenarbeiders. Veel turf was in Zuidoost-Drenthe afgegraven, waarna de turfwinning zich al voor de oorlogsjaren 1940-1945 verplaatste langs de oostgrens van Zuidoost-Drenthe in Duitsland in de omgeving van dorpen als Fehndorf en Schöninghsdorf. Gedurende de Duitse bezetting ging dat door: uit de gemeente Emmen hebben 3.932 mannen en 274 vrouwen in Duitsland gewerkt. Het werken in Duitsland was nodig om in het levensonderhoud van het gezin te voorzien en kwam in de meeste gevallen niet voort uit sympathieën voor het nationaalsocialisme. In het dossier 'Algemeen 1941-1945' in het gemeentearchief van Emmen bevinden zich veel brieven, waarin over de 'sociale nood' van verschillende gezinnen valt te lezen. *Graag willen wij in contact komen met mensen die een persoonlijk verhaal over de 'sociale nood' in hun gezin tijdens de jaren dertig van de vorige eeuw of tijdens de bezetting kunnen vertellen.*

Arrestaties in opdracht van de bezetter

In het Drents Archief bevindt zich in het Kabinet van de Gouverneur een uitgebreid archief over arrestaties door de Duitse bezetter. Burgemeesters hadden de (ambtelijke) opdracht aan de Gouverneur door te geven, wanneer een persoon was gearresteerd en wanneer deze weer was vrijgekomen. Interessant hierbij zijn onder andere de arrestaties

ten gevolge van de april-meistakingen en de gevangenneming van zogenaamde gijzelaars die in kamp St. Michielgestel gevangen werden gehouden. Daarnaast is er in het Drents archief een register van het Huis van Bewaring in Assen, waarin tot het najaar van 1944 de namen van gevangenen met persoonlijke gegevens en de reden van hun gevangenschap worden vermeld.

Wie kan meer vertellen over een arrestatie door Nederlandse politiemannen (in opdracht) of door Duitse SD'ers/soldaten en de gevolgen daarvan.

Onderduikadressen voor NSB'ers

Tijdens de bezettingstijd zat bij het gezin Bentlage in Emmer-Compascuum en bij het gezin J. Lubben in Nieuw-Weerdinge een drietal NSB'ers van de lijfwacht van Mussert ondergedoken. Zij hadden zich onttrokken aan hun NSB-activiteiten en waren, bang voor represailles, ondergedoken. Tijdens de huiszoeken bij Bentlage en Lubben werden de drie mannen gearresteerd.

Wie kan hier meer over vertellen?

In Duitse concentratiekampen

Sommige gearresteerden zijn in Duitsland in concentratiekampen terechtgekomen. Soms heeft de familie brieven en andere papieren bewaard. Ook hebben personen en/of familieleden na de oorlog de plaatsen, waar zij of hun familielid zoveel ontberingen hebben geleden bezocht en herinneringen hieraan bewaard.³

Familieleden met een persoonlijk verhaal over een verblijf in een concentratiekamp worden verzocht contact met ons op te nemen.

De Duitse School

In de jaren 1941-1944/1945 was er in Emmen een 'Duitse school'. In de eerste plaats zouden hier kinderen van Rijksduitsers, woonachtig in Zuidoost-Drenthe, naar toe gaan. Voor dit onderwijs werd de Chr. BLO-school aan de Oude Roswinkelerweg, net in 1940 geopend, in opdracht van de bezetter gevorderd. Het gemeentebestuur was alleen betrokken bij het beschikbaar stellen

Jacobus H. Akkerman (1898-1945) verbleef in verschillende concentratiekampen (Zie: Erica 1940-1945, blz. 125-142.

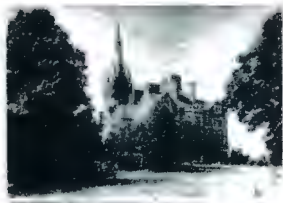

De Dennenschool, geopend in september 1940, gevorderd door de Duitse bezetter voor de 'Duitse School' (Emmer Courant, 27-09-1940)

van deze locatie, de zorg voor de inrichting en de bekostiging. Voor het gegeven onderwijs c.q. de aanstelling van leerkrachten was het gemeentebestuur niet verantwoordelijk. De school was een 'bijzondere school' met een eigen bestuur, zoals dat ook voor protestantse en katholieke scholen gold. Zover wij tot dusver hebben kunnen nagaan werd de school door ongeveer 60 leerlingen bezocht. Zij kregen les van Duitse en Nederlandse leerkrachten. Wij willen graag in contact komen met leerlingen die deze school hebben bezocht en over de school en het onderwijs kunnen vertellen.

³ Lees bijvoorbeeld het verhaal over Jaap Rotman, Jacobus Akkerman, Hendrik en Jans Geraets in 'Hulp aan Franse gevangenen', in Erica 1940-1945, blz. 125-142.

SCHOLINGSBEDRIJVEN VAN DE N.O.C. IN OOSTLAND

HET N.O.C. SCHOLINGSBEDRIJF
LANDWAROW
LITAUEN

HET N.O.C. SCHOLINGSBEDRIJF
WAKA-T
LITAUEN

*De Nederlandse scholingsbedrijven in Litouwen
(Foto: NIOD)*

Werken in Oost-Europa

(Nederlandsche Oost Compagnie - NOC)

Duizenden Nederlanders, onder wie verschillende mannen uit Zuidoost-Drenthe, werkten in Oost-Europa als boer, baggeraar, bouwvakker, turfsteker of grondwerker. Onder hen waren tachtig vrouwen. Veelal hadden zij een NSB-achtergrond of waren pro-Duits, maar er werden ook dwangarbeiders gezonden als zogeheten SS-Frontarbeiders vanuit de Arbeitseinsatz.

Eén van de verschillende propagandafoto's in de Emmen-Courant (07-04-1942). Bijschrift: Bij de Nederlandse vrijwilligers der Waffen SS - tijdens de dagelijksche oefeningen [SS-P.K. Fritz-Stapf-Pax Holland m]

Voor werkzaamheden in Oost-Europa wierf de Nederlandse Oost Compagnie (NOC) ook arbeiders uit Zuidoost-Drenthe. Uit deze regio hebben 32 mannen en één vrouw voor deze organisatie gewerkt. Eén van de mannen was in Zuidoost-Drenthe zeer actief in het werven van mannen voor de vervening in Litouwen. Deze mannen en vrouw hadden het in Litouwen niet altijd even gemakkelijk. Het is bekend dat de Duitsers in dit gebied neerkeken op de Nederlanders en dat het lokale verzet er niet voor terugdeinsde om de 'vreemdelingen' te liquideren. Uit één van de dossiers blijkt dat een man uit Nieuw-Weerdinge met een kopschot door plaatselijke verzetslieden is vermoord. *Wie kan meer vertellen over personen uit Zuidoost-Drenthe die in Litouwen voor de NOC hebben gewerkt?*

Soldaat bij de Waffen-SS

Uit een lijst die zich in het gemeentearchief bevindt, blijkt dat 101 mannen uit de voormalige gemeente Emmen zich bij de Waffen-SS hebben aangemeld en met het Duitse leger in Oost-Europa hebben gevochten. Er zijn overigens meer mannen uit Zuidoost-Drenthe geweest die zich bij de Waffen-SS hebben aangesloten. De lijst op het gemeentearchief is na de bevrijding samengesteld, waarbij van verschillende bronnen, zowel schriftelijk als mondeling, gebruik zal zijn gemaakt. De aanmeldingen vanuit de gemeente Emmen voor de Waffen-SS lagen net onder het landelijk cijfer.⁴ *Wie kan meer vertellen over personen die zich bij de Waffen-SS hebben aangesloten? Over de beweegreden(en), over wat men heeft meegemaakt etc.*

'Rijksduitsers'

Voor 1940 hadden verschillende mannen uit Duitsland zich in de grensstreek gevestigd. De meesten van hen waren veenarbeider. In de periode 1935-1940 werden ongeveer 40 verzoeken voor naturalisatie tot Nederlander behandeld. De helft hiervan

⁴ Het totaal aantal soldaten bij de Waffen-SS in de gemeente Emmen was minimaal 101 op 50.000 inwoners is: 0,2%; 1 op de 500 personen; Nederland 22.000 op 9 miljoen inwoners: 0,24%.

bestond uit aanvragen uit het jaar 1938. Hier speelde de opkomst van het nationaal-socialisme en de oorlogsdreiging een rol. Velen zullen bevreesd zijn geweest dat zij op grond van hun Duitse nationaliteit voor het Duitse leger zouden worden opgeroepen. Dat was een terechte vrees, want op het gemeentehuis in Emmen werd op bevel van de Duitse bezetter een lijst samengesteld van mannen met de Duitse nationaliteit. Naarmate de oorlog vorderde werden steeds meer van deze mannen voor Duitse krijgsdienst opgeroepen. Vier van deze Rijksduitsers beschrijven wij hieronder.

Heinrich Langenhorst (Schöppingen, 11-07-1902), bevond zich vanaf 1920 in Nederland. In 1923, begon hij aan het Hoofdkanaal WZ 5 in Emmer-Compascuum een heren- en dameskapsalon.

Op 28 december 1938 diende Langenhorst een verzoek tot naturalisatie in. Als reden hiervoor noemde Langenhorst in 1948 de dreigende oorlogssituatie in 1938 en zijn vrees dat hij in Duitse militaire dienst zou moeten. In deze periode nam een naturalisatieverzoek bijna twee jaar in beslag. Het verzoek van Langenhorst werd na de Duitse inval van 10 mei 1940 niet verder behandeld. Hij bleef een Duitser met alle gevolgen van dien.

Langenhorst en zijn vrouw waren voor en tijdens de oorlog faliekante tegenstanders van het nationaalsocialisme. Hij voelde zich in Nederland veel beter thuis dan in Nazi-Duitsland.

In maart 1943 werd Langenhorst voor de derde keer voor militaire dienstplicht in het Duitse leger opgeroepen. De twee voorgaande keren wist hij de Duitse instanties nog te overtuigen dat hij bezig was met een naturalisatieverzoek voor het Nederlanderschap en wist hij op deze manier aan de Duitse dienstplicht te ontkomen. Dit keer lukte het niet. Aanvankelijk was hij als Duitse militair in Leiden gelegerd, waar hij als chauffeur bij de berichten-dienst werkzaam was. In juni 1944 werd hij op transport naar Frankrijk gesteld. Op 20 juli 1944 bevond hij zich in Belleville (Rhône), welke stad op 28 juli 1944 door de geallieerde troepen werd ingenomen. Langenhorst was op dat moment uit het Duitse leger gedeserteerd en was bij een Franse landbouwer ondergedoken. Hier werd hij door Engelse soldaten gevangen genomen en in gevangenschap naar Engeland gebracht; hij belandde vanaf augustus 1944 in verschillende strafkampen,

onder andere het strafkamp 614 P.O.W.Camp. Daarna werd hij in een zogenaamd 'anti-nazi kamp' geplaatst. Hier werd hij als kapper bij de Engelse militairen aangesteld.

Op 6 mei 1946 zat hij nog steeds gevangen in Engeland. In een rapport pleitte bevolkingsagent J. Scholten om een spoedige invrijheidstelling van Langenhorst, gelet op zijn anti-Duitse houding en het feit dat zijn vrouw en haar kinderen het zonder hem zeer moeilijk hebben. Op 3 december 1946 kwam hij terug in Nederland, alwaar geen strafmaatregelen tegen hem werden genomen op grond van zijn 'politieke houding' voor en tijdens de oorlog.

Het bleef voor Langenhorst voorsnog bij een verblijfsvergunning. Daar legde hij zich niet bij neer. Uiteindelijk, in 1952, veertien jaar na zijn verzoek, kreeg hij zijn Nederlanderschap.

Herman Otto Löcker (* Linz, 26-04-1897) woonde vanaf 1927 in Nederland en vanaf juli in Klazienaveen, waar hij directeur van de Purit was. Door de Duitse bezetter werd hij als Rijksduitsers beschouwd. Zo werd hij gedwongen dienst te nemen bij de zogenaamde Schutzgruppe. Op het einde van de oorlog kreeg hij nog een oproep voor dienstdiening in het Duitse leger. Hij gaf geen gehoor aan deze oproep. In maart 1949 diende hij een naturalisatieverzoek in. Op 17 januari 1952 kreeg hij de Nederlandse nationaliteit.

Gerhard Franz Bürmann (* Emmen, 24-02-1914, Limietweg 52, Barger-Compascuum) kreeg in januari 1944 een oproep voor militaire dienst in het Duitse leger. Hij negeerde de oproep, verbrandde deze en dook onder bij J.H. Keuter, Splitting 85, Barger-Oosterveld (Nieuw-Dordrecht). Hier bleef hij tot de bevrijding op 11 april 1945.

Zijn broer **Hermann Heinrich Bürmann** (* Emmen, 22-05-1911, Limietweg 53, Barger-Compascuum) kreeg in maart 1944 een oproep voor dienstplicht in het Duitse leger. Hij onttrok zich hieraan door onder te duiken. Na de bevrijding werden de broers door de burens op feestelijke wijze opgehaald en naar hun woningen gebracht. Gerhard diende eind 1946 een verzoek tot naturalisatie in. Op 19 juli 1950 werd hij Nederlander. Hermann Heinrich deed zijn verzoek op 28 juli 1947. Op 17 januari 1952 werd in het Staatsblad bekend gemaakt dat hij het Nederlanderschap had gekregen.

Links: de directeurswoning van Locker; rechts op de foto: de Purit (Collectie Sis Hoek-Beugeling)

Viktor Herkenhoff (* Ibbenbüren, 09-09-1911) was van 1936 tot 1946 kapper in de Wilhelminastraat 40. Uit mondelinge overlevering weten wij dat hij is opgeroepen voor dienstneming in het Duitse leger. In 1946 vertrok hij naar Schöninghsdorp, waar hij een kapperszaak begon.

Wie kan meer vertellen over deze mannen en/of andere 'Rijksduitsers'?

Bommen

In februari 1945 verbleef generaal Christiansen in Emmen. Op 22 februari 1945 werd een bombardement uitgevoerd op het (gevoerde) huizenblok, waarin het stafkwartier van de generaal was gevestigd. De bommen richtten veel schade aan. Een tweetal kinderen, de vierjarige Gonda Gea Scholten en haar twee jaar oudere zus, Antoinette Greta Scholten, verloren daarbij het leven. Ook een tweetal Duitse militairen kwam om het leven. De materiële schade was zeer groot. (Zie de luchtfoto op de voorzijde van het omslag, waarop de gebombardeerde panden aan de Min. Kanstraat te zien zijn.)

Geallieerde vliegtuigen lieten na bombardementsvluchten naar Duitsland soms bommen vallen. Men zocht dan plattelandsgebieden uit voor het droppen. Enorme kraters waren dan het gevolg.

Wie heeft nog herinneringen of kan uit overlevering vertellen over dit soort bombardementen?

Verzet

In juni-juli 1943 was het verzet actief in Zuidoost-Drenthe. Zo bezorgden Jo Scheven en ds. Rinze J. Douma de broers Pieter en Jacob P. Gootjes, ondergedoken in De Krim, in juni-juli 1943 wapens. Hier kregen zij bonkaarten uit een overval voor terug. *Wie weet meer?*

Op 29 juli 1943 werd NSB-burgemeester Geert Bisschop in Schoonebeek doodgeschoten. Twee

ambtenaren, NSB'er Roelof Jan Oostindiën en de toevallig passerende ambtenaar Pieter de Boer kwamen ook om het leven. *Was het een liquidatie of was het uit een hand gelopen actie van het verzet? Wie waren de verzetsmensen?*

Een dag later, 30 juli 1943, vond een overval plaats op een uitreikploeg van bonkaarten tussen Emmen en Klazienaveen. *Wie weet meer?*

Pieter Johannes Duinkerken

In oktober 1940 werd Pieter Johannes Duinkerken, hoofd der school in Emmer-Compascuum, als zoveel andere prominente figuren als gijzelaar naar Buchenwald vervoerd. In de kring der gijzelaars was hij een zeer geziene figuur, die velen onder deze moeilijke omstandigheden tot steun was. Tijdens de oorlogsjaren werd hij weer in vrijheid gesteld en was hij betrokken bij het verzet. Zo had hij op 23 december 1943 samen met twee andere verzetsmensen in Coevorden een gesprek met de Duitse officier Wilhelm Stachle over een mogelijke aanslag op Adolf Hitler. Na de oorlog was hij tot zijn overlijden in 1949 lid van Gedeputeerde Staten in Drenthe. *Wie kan meer over Pieter Johannes Duinkerken vertellen?*

De berechting na de oorlog

Na de bevrijding werden uit de gemeente Emmen 765 mannen en 468 vrouwen geïnterneerd. Zij werden gescheiden van '545 kinderen' die moesten worden opgevangen.⁵

Geïnterneerden uit onder andere de gemeente Emmen werden vrij snel na de bevrijding naar het interneringskamp Westerbork, het voormalige Durchgangslager Westerbork, gebracht. Dit interneringskamp was in de chaotische tijd na de bevrijding logistiek gezien niet voorbereid op het opvangen van zoveel personen. Een aantal (oudere) mannen uit de gemeente Emmen stierf onder erbarmelijke omstandigheden in dit interneringskamp. Na een half jaar c.q. een jaar werden de eerste

⁵ Totaal aantal geïnterneerden gemeente Emmen: 1233 op 50.000 inwoners is: 2,5%; 1 op de 40 personen); gemeente Beilen: 275 op 10.000 inwoners: 2,75%; Nederland 120.000-175.000 op 9 milj: 1,3% - 1,9%.

geïnterneerden in vrijheid gesteld. Het burgerlijk bestuur en de politie kregen daarbij van de Politieke Opsporings Dienst (POD), die verantwoordelijk was de vraag gesteld of de persoon weer kon terugkeren naar zijn eigen woonomgeving. In veel gevallen was daar geen bezwaar tegen. In sommige gevallen deed zich het probleem voor dat andere personen de woning van een geïnterneerd gezin hadden toegewezen gekregen.

De mogelijke invrijheidstelling van een vrouw van een zware oorlogsmisdadiger leverde problemen op. Als zij in vrijheid zou worden gesteld zou het burgerlijk bestuur haar meteen in haar woonplaats huisarrest opleggen, omdat men vreesde dat de lokale bevolking haar iets zou aandoen. Als zij naar haar schoonouders in Amsterdam ging, was er geen bezwaar tegen haar invrijheidstelling. Het tekent de scherpe tegenstelling tussen de zogenaamde 'goede' en 'foute' Nederlanders in de naoorlogse dagen. Er waren ook personen die na de interneringsperiode geen werk meer hadden en bij de gemeente moesten aankloppen voor ondersteuning.

Wie kan door overlevering nog vertellen over de arrestaties door leden van de Binnenlandse Strijdkrachten, de tijdelijke internering in het eigen dorp, het verblijf in het interneringskamp Westerbork en de terugkeer in de samenleving?

Ouderloos geworden kinderen

Tijdens de oorlog is een aantal kinderen door het oorlogsgeweld ouderloos geworden. In het gemeentearchief bevindt zich een registratie van deze kinderen.

Kinderen De Vries, Nieuw-Dordrecht

In de nacht van 23 op 24 augustus 1943 stortte omstreeks 23.45 in de nabijheid van de Heerenstreek in Nieuw-Dordrecht een geallieerd vliegtuig neer. Voor de woningen aan de Heerenstreek viel een bom, waarbij verschillende woningen zwaar werden beschadigd, onder andere Heerenstreek 5. Bij

Linksboven het grafmonument van Jan de Vries, Annigje Jalving en hun zoontje Willem op de begraafplaats in Nieuw-Dordrecht. Rechtsboven: de herstelde woning Heerenstreek 5.

deze woning werden Jan de Vries (* 08-10-1901), zijn vrouw Annigje Jalving (* 31-07-1902) en hun zoontje Willem (* 17-05-1935) gedood. Verder raakten drie personen ernstig en 25 à 30 personen licht gewond. Door deze bominslag raakten zes kinderen uit het gezin De Vries ouderloos. Drie van hen waren op dat moment al uit huis: Elsje (* 07-11-1924), Bouke de Vries (* 20-11-1925) en Bertus Gerhardus (* 27-01-1930); inwonend waren nog Grada (* 18-07-1933), Willem (* 17-05-1935), Annigje (* 16-07-1938) en Grietje (* 15-02-1941).

Na het bombardement werd Grada ondergebracht bij W. Jalving, Oranjesdorpstraat 28 te Nieuw-Dordrecht en Annigjen bij J. Boelens, Van Echterskanaal 104, Klazienaveen. Grietje de Vries verbleef van 4 november 1943 tot 4 maart 1961 bij J. Schrik, Middenweg 10 WZ, Emmer-Erfscheidenveen. Elsje de Vries (* 07-11-1924) huwde op 16 oktober 1943 met Sipke Setz.

Van de zeven bemanningsleden van het vliegtuig kwamen zes om het leven; sergeant Julian George Seymour Walker, 23 jaar, overleefde de crash. Na een verblijf in het Emmer diaconessenziekenhuis werd hij in gevangenschap naar Duitsland afgevoerd.

Lange, Harmina Jantje de

Tot 10 maart 1939 woonde in de gemeente Emmen het gezin van Harm de Lange (* Emmen, 22-11-1894) en Antje Doldersum (* Hoozeveen, 29-11-1895). In maart 1939 vertrok het gezin naar Schwege in Duitsland. Tijdens de oorlog werd het gezin getroffen door een bombardement. Alleen Harmina

Jantje de Lange (* Schoonebeek, 18-04-1928) bleef in leven. Na de oorlog werd zij naar Den Haag gebracht, waarna de Haagse kinderplicht haar naar de gemeente Emmen heeft gebracht, waar zij sinds 10 oktober 1945 in het Zusterhuis 'Onze Lieve Vrouwe Stichting' te Weiteveen verbleef. Op 21 september 1946 trouwde zij te Schoonebeek met Jan Oost (* Emmen, 02-09-1921). Hij was veenarbeider/vrachtschipper. Zijn schip had de naam Johannes. In het gezin Oost werden vijf kinderen geboren: Klaas (* Schoonebeek, 12-09-1947), Antje (* Schoonebeek, 16-09-1948), Kasperdina (* Schoonebeek, 19-06-1957), Harman-na (Schonebeek, 26-05-1959) en Jan (* Schoonebeek, 12-05-1961).

Andere pleegkinderen

Bij het pleeggezin Santing-Hendriks verbleef Johannes Jacobus Vinke (* 21-08-1942) wiens ouders bij een bominslag op 4 oktober 1944, vermoedelijk in Rijssen, om het leven waren gekomen.

Bij het pleeggezin Johannes Dokter-Antje Mulder (Emmer-Compascuum, Verlengde Scholtenskanaal OZ 6) woonde het pleegkind Johanna Adriana Groenenberg (* Utrecht (Goedestraat 92), 22-08-1944). Zij overleed in 2004 in Stadskanaal.

Wie kan ons meer vertellen over deze weeskind-eren?

Nederlands-Indië

Op 8 maart 1942 werd Nederlands-Indië door Japan bezet. Ruim 42.000 militairen met een Europese of gemengde achtergrond kwamen in krijgsgevangenschap. Onder hen bevonden zich ook mannen uit de voormalige gemeenten Emmen en Schoonebeek.

*Trouwfoto van
Geert Seubers
uit Noordbarge
(Foto: Histori-
sche Commissie
Noordbarge*

Geert Seubers

Eén van hen was Geert Seubers (* Noordbarge, 26-10-1904) korporaal in Het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL). Op 18 september 1944 kwam hij als gevangen genomen KNIL-militair in de Indische Oceaan nabij Benkulen (zuid-oostelijk Sumatra) aan boord van het Japanse schip Junyo Maru om het leven. Het schip met 1.500 Nederlanders en 5.000 Javaanse slaven, allen Japanse gevangenen, werd door de Britse onderzeeër HMS 'Tradewind' getorpedeerd.

Harry Schuitema

Harm (roepnaam Harry) Schuitema (Vorden, 23-05-1916) uit Emmer-Erfscheidenveen was in 1939 voor de Bataafse Petroleum Maatschappij (BPM) naar Nederlands-Indië vertrokken. In 1942 werd hij voor de krijgsmacht gemobiliseerd. Na de capitulatie probeerde hij met andere militairen naar Australië te vluchten. Dat mislukte. Als gevangene van de Japanners kwam hij terecht op een eiland in de baai van Nagasaki. Hier zag hij op 9 augustus 1945, om 11.00 uur, de atoombom op Nagasaki vallen.

Na door de Amerikanen bevrijd te zijn kwam hij via Australië in februari 1946 terug in Nederland. Op 25 februari 1946 trouwde hij in Ter Apel met Reina S. Schuiling. Na hun huwelijk zijn ze vanwege zijn werk als 'boormeester' meteen naar Sydney vertrokken. In 1947 keerden zij terug en woonden achtereenvolgens in Emmen, Schoonebeek en Coevorden. In 1949 vertrokken zij naar Balikpapan op Borneo (Indonesië). Daarna ontbreekt elk spoor van de familie Schuitema. *Wie weet meer?*

Wie kan meer vertellen over Geert Seubers of Harry Schuitema of over andere personen, burgers en militairen, uit de voormalige gemeenten Emmen en Schoonebeek die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië bevonden?

Wie kan ons meer vertellen?

Kunt u ons helpen naar aanleiding van de vragen in dit artikel, dan kunt u contact opnemen met: Sis Hoek-Beugeling, 0591-659968, tj.hoek@wxs.nl, Peter Kraan, 0591-622306, pmkraan99@gmail.com of Gerben Dijkstra, 0593-541848, gjd50@ziggo.nl.

100 jaar geleden

Berichten uit het tweede kwartaal van het jaar 1919 in de *Emmer Courant*. Deze keer kon niet alles geplaatst worden. Daarom schuiven we een aantal berichten van juni door naar de *Kroniek* van september a.s.

nr. 28

Zaterdag 5 April 1919.

Negen en twintigste Jaargang.

EMMER COURANT.

Nieuws- en Advertentieblad voor den Zuid-Oosthoek van Drenthe.

Deze Courant verschijnt Weensdag- en Zaterdag. Abonnementsprijs f 1.10 per 3 maanden. Adres: D. J. van der Meulen, Drenthe, Postbus 10, Assen. Kleinere advertenties van 1-4 regels.

UITGEVER
W. TEN KATE, Emmen.

Insending der Advertenties tot Dinsdag- en Vrijdagmorgen 8 uur. Voor een bepaalde plaats wordt niet ingestaan dan alleen bij zeer vroegtijdige insending. Verslagen, Ingezonden stukken, dubbel.

2 april 1919

EMMEN. Nog is te dezer plaatse op initiatief van den heer Kremer een padvindervereeniging opgericht met aanvankelijk 12 leden. Het voorloopig bestuur is als volgt samengesteld: T. Kremer, voorzitter, H. ter Borg, secretaris, B. de Groot, vice-secretaris, L. Steenberg, penningmeester, H. Postma, vice-penningmeester. De heer Wester zal de leiding hebben.

ERICA. Eindelijk kan Erica weer rustig zijn. Aan onze wakkere politie is het gelukt den vermoedelijk dief, die zich aan verschillende inbraken heeft schuldig gemaakt, in handen te krijgen. Sommige der gestolen goederen zijn teruggevonden en in beslag genomen. Hulde aan de heeren Grooters en Bron die heel wat van hun nachtrust hebben opgeofferd om den dader te snappen... De Ericasche politie was al dien tijd bezig langzaam maar zeker een net om de dievenbende te spannen en bewijsmateriaal te verzamelen. De hoofddader werd door den rijks- en gemeenteveldwachter opgepikt en met nog gestolen schoenen aan achter slot en grendel gezet. Fietsbanden en andere voorwerpen van diefstal afkomstig zijn in beslag genomen en de andere

handlangers zullen ook spoedig opgepakt worden om zich mede te Assen te verantwoorden... De nog rustende burgernachtwacht kan slapende blijven.

5 april 1919

Het conflict in de venen is thans geheel opgelost. Nadat eerst de Christ. en de R.K. arbeidersorganisaties zich tegen staking hadden verklaard en genoeg namen met het voorstel van den Vervenersbond (5 pct. toeslag op het loon van 1918) en de neutrale arbeidersbond aanvankelijk daarop weigerde in te gaan, is na eindeloos vergaderen eerst in het Nieuw-Amsterdamsch-Oosterveensch rayon, vervolgens in het ene deel na het andere in het uitgebreide gebied der veen koloniën in Groningen, Drenthe en Overijssel het voorstel der Vervenersbond aanvaard, het laatst door de Drentsche Monden.

9 april 1919

NIEUW-WEERDINGE. Met het plaatsen van de noodwoningen alhier is een aanvang gemaakt. Voor velen een geruststelling.

De kosterij. In deze boerderij gelegen op de hoek Hoofdstraat - Kerkpad woonde meester Jan de Boer tot aan zijn dood in 1919. Nu is hier de opticiens Greving & Greving te vinden. De boerderij is na het overlijden eind 1919 afgebroken. (Eigen Collectie)

12 april 1919

EMMEN. Gelukkig keren we zoo langzamerhand tot normaler omstandigheden terug en worden de belemmeringen in den handel, onder den druk van de oorlogstoestand noodzakelijk gemaakt, de een na de andere verwijderd. Zoo zullen vanaf a.s. donderdag te Emmen weer paardenmarkten gehouden worden, welke gelijk bekend van vroegere jaren, zich tot haar tijdelijke opheffing in grooten bloei mochten verheugen. Er wordt a.s. donderdag dan ook een groote aanvoer verwacht.

24 april 1919

EMMEN. Meester de Boer is niet meer. Deze tijding verspreidde zich zaterdagavond door het dorp, in tal van gezinnen van oud-leerlingen, vrienden en kennissen ontroering verwekkende. Geen wonder, wie kende meester De Boer niet, hetzij van vroeger als hun oud-leermeester, hetzij van later, toen hij van zijn rust genietend zijn dagelijksche wandelin-

gen deed, hetzij als koster-organist der Ned. Herv. Kerk. Een ongesteldheid van slechts enkele dagen nam de rijzige figuur van den ouden meester op 79-jarige leeftijd weg.

Den 27 april 1840 te Stadskanaal geboren, was zijn eerste standplaats als onderwijzer Oude-Pekela waar hij van 1856-1860 werkte. Den 28 april 1860 werd hij hoofd der school te Annen, welke plaats hij den 22 dec. 1863 verwisselde met Noord (gem. Hoogeveen) om 1 aug. 1865 alhier in functie te treden, waar hij onafgebroken bleef tot hij op 1 mei 1908, rust ging nemen. Elf jaren heeft hij hiervan mogen genieten.

Tal van oud-leerlingen zullen meester De Boer in dankbaarheid gedenken. Zijn verdiensten voor de maatschappij werden op 27 aug. 1908 door H.M. de Koningin erkend door zijne benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Als schrijver van het vroeger goed bekende werkje *De Provincie Drenthe* in 1876 bij de firma Van Gorcum te Assen uitgegeven, maakte hij zich ook voor het onderwijs in 't algemeen verdienstelijk.

(Red. Een uitgebreide levensbeschrijving van meester-koster-voorzanger-organist Jan de Boer is te vinden in het boek van B.J. Mensingh, *Toen verkeerslichten nog ontbraken*, Beilen 1996).

26 april 1919

WEERDINGE. Verblijdend nieuws: we hebben thans een telefooncel. 't Is de heer Joh. Stuulen, caféhouder alhier, die er voor gezorgd heeft, dat we telefonisch met de buitenwereld zullen kunnen spreken. In zijn woning is een nette cel daarvoor ingericht. Binnenkort arriveeren de noodige toestellen en – klaar is Kees. Een woord van lof aan de heer St.

ZWARTEMEER. Zeldzame afwijking. Voor een paar weken werd de pluimveestapel van R. V. alhier vermeerderd, zooals later bleek, met tien jonge konijnen, waarvan acht met één oor, zes droegen het oortje rechts, twee hadden het links. En toch waren de ouders welgeschapen en symmetrisch geoord. Voor de acht is het natuurlijk wel jammer, dat zij de zaken slechts van één kant zullen kunnen vernemen.

3 mei 1919

EMMEN. Vrijdag 25 april werd in 't hotel Wielens alhier een vergadering gehouden van manufacturiers in de gemeente Emmen en omgeving met het doel eene vakvereniging op te richten. De vergadering werd geleid door de heer K. Palm te Nw.-Amsterdam, die het doel en het nut van organisatie duidelijk uiteenzette. Na ampele bespreking werd tot oprichting eener vereniging besloten en traden een 15-tal der aanwezigen als lid toe, welk getal zeer zeker aanmerkelijk zal worden uitgebreid. Tot bestuursleden werden gekozen de h.h. K. Palm te Nw.-Amsterdam, J. Rademaker te Emmer-Compascuum, M. Hekscher te Sleen en mevr. J. Engelsman en J. I. Jakobs te Emmen, wien werd opgedragen een concept-reglement te ontwerpen. De contributie werd bepaald op f 2,50 per jaar.

EMMEN. Naar wij vernemen, is het stationskoffiehuis van mevr. de weduwe Meijer aan den Stationsweg alhier, door bemiddeling van de h.h. Kliphuis en Nijemanting, onderhands verkocht aan den heer J. Grimme te Klazienaveen. Na eenige verbouwing zal het pand door den heer Grimme in exploitatie worden gebracht voor hotel, café-restaurant.

EMMER-COMPASCUUM. Met den bouw van 30 woningen voor de woningstichting alhier schiet het thans flink op. Toch zal het nog wel eenigen tijd duren, voor deze betrokken kunnen worden. De woningen zijn thans zoover gevorderd, dat we het

type kunnen waarnemen. We kunnen niet anders zeggen, dan dat de indruk een zeer goede is, en dat het aanzien van de streek, waar de woningen komen te staan, er niet weinig door verhoogd wordt.

In de onmiddellijke nabijheid komt te zijner tijd een marechausseekazerne te staan.

EMMER-COMPASCUUM. We vernemen, dat de heer R. Snik, rijwielhandelaar te Munsterscheveld, binnenkort ook een dergelijke zaak zal openen aan het Oosterdiep alhier. Deze streek breidt zich in den laatsten tijd nog al uit. Zoo is er pas door den heer A. Wijbrands een grote winkel in kruideniers- en koloniale waren en galanterieën geopend, en door den heer H. Tammes een zaak in meubelen, terwijl verder binnenkort nog geopend worden een manufacturenzaak en een slagerij.

EMMER-COMPASCUUM. Er heerscht hier op 't ogenblik groote slapte in 't scheepvaartverkeer. Tot voor korten tijd was er in de meeste veenstreken nog voldoende turf om de schepen in de vaart te houden; thans evenwel zijn overal de voorraden zo goed als uitgeput, zoodat de schepen in schier onafzienbare aaneengesloten rijen aan de wal liggen. De schippers verdringen zich iedere morgen in en om het beursgebouw, dat veel te klein is, om ze allen te bergen. Slechts enkelen gelukt het een vrachtje te bekomen. Zooals het hier is, is het te Nw.-Weerdinge, Nw.-Amsterdam, Klazienaveen en de andere monden eveneens. Overal is de voorraad op. Deze slapte zal min of meer voortduren tot het nieuwe product gereed is. Wel wordt het nog weer iets beter, wanneer de turf, die voor de wintervorst bestopt is geweest, droog is. Het heeft hierop tot dusverre niet gunstig geweerd, eerstens omdat het tot laat in 't voorjaar sterk gevrozen heeft, waardoor de turf eerst laat 'afgedekt' kon worden en het nog maar weinig gedroogd heeft.

--- Te Klazienaveen is men thans bezig met het plaatsen van turfpersmachines, die waarschijnlijk binnen korten tijd in werking gesteld kunnen worden; deze machines zijn voor de veenstreken hier iets geheel nieuws. Met deze machines zal het mogelijk zijn de turf zoo niet geheel, dan toch bijna geheel droog te persen, waardoor men minder van de weersgesteldheid afhankelijk is. We zien met belangstelling de afloop dezer proefnemingen tegemoet, daar ze bij gunstige resultaten de vervening in geheel andere banen zullen leiden.

10 mei 1919

SCHOONEBEEK. Het bestuur der burgerwacht te Nieuw-Schoonebeek bestaat uit de h.h. J. B. Tholen (voorz.), J. H. Voppen (secr., penningm.), B.R. Leveling (hopman), J. B. H. G. Huser en G.H.B. Wubbels.

NOORD- en ZUIDBARGE. Woensdag vergaderden de marktgenoten van Noord- en Zuidbarge in 't café Boer aan de Wilhelminalaan. Aan de orde was bespreking over 't aanstellen van een onbezoldigd Rijksveldwachter. Na bespreking bleek dat ook de eigenaren van gronden binnen de markte van Emmen en Westenesch zelfde plannen koesteren, werd besloten met dezen samen te werken.

14 mei 1919

NIEUW-WEERDINGE. Gisteren overleed te Nieuw-Weerdinge op 85-jarigen leeftijd de heer Ph. Lindeman, de stichter van die plaats. Met Nw.-Weerdinge opgegroeid en groot geworden, was des heeren Lindemans leven en werk samengeweven met de opkomst en bloei van Nw.-Weerdinge. De overledene was algemeen gezien en bemind bij de inwoners. Den 11den april 1834 te Stadskanaal uit eenvoudig gezin geboren moest de heer Lindeman reeds vroeg hard werken. Als arbeider vestigde hij zich in 1860 te Valtherveen en in 1861 te Munnekedijk in het Weerdingerveen. Ofschoon hij maar gewoon lager onderwijs genoten had, was Lindeman echter zeer schrandere en wist zich langzaam op te werken tot vervener. Door hem werd het gehele kanaal door Nw.-Weerdinge opgelegd. Reeds op hoogen leeftijd gekomen zijnde mocht hij het genoegen smaken ook het laatste kanaalpand tot aan den Hondsrug te mogen graven. Met het 50-jarig bestaan van Nw.-Weerdinge werd Lindeman's verdienste voor de plaats dan ook openlijk erkend en hem als symbolische hulde voor zijn arbeid een gouden kruiwagen aangeboden.

Niet alleen op maatschappelijk gebied deed de heer Lindeman veel, ook op geestelijk terrein was hij steeds werkzaam. Hij was het, die in 1863 begon met een kleine godsdienstigen kring en de grondslag legde van de thans bloeiende Baptistische gemeente.

17 mei 1919

EMMEN. Dinsdagavond vergaderde in 't hotel

Portret van Philip Lindeman (1834-1919)
(Coll. Baptisten gemeente Nw.-Weerdinge)

Wielens alhier de Emmer Sportclub, onder voorzitterschap van den heer T. Kremer. Besproken werd de wenselijkheid om te komen tot een algemeene sportvereniging voor ons dorp. Benoemd werd daarvoor een commissie bestaande uit de h.h. J. Hadders Hzn, P. Nauta, T. Kremer, J. Berends en J. Wester. Getracht zal worden een terrein en een lokaal te krijgen voor beoefening van de sport. De Emmer Sportclub zal voorlopig beginnen met het organiseeren van reizen voor de rijpere jeugd en wel meer in 't bijzonder voor de jongens terwijl een damescommissie uit de vereniging van huisvrouwen hetzelfde meer in 't bijzonder voor meisjes zal doen. Het doel is dat beiden zullen samensmelten tot één reisvereniging, als aparte organisatie in de op te richten sportvereniging.

WEERDINGE. Alhier is een korfbalclub opgericht genaamd 'D(oor) O(efening) V(lug)' met aanvankelijk 29 leden. Het bestuur bestaat uit H. Homan (voorzitter), mej. G. Frieling (secretaresse), mej. G. A. Brunink (penningmeesteres), Hk. Pol en Hm. Pol.

WEERDINGE. Schrikkende bij de 'Kruising' voor de naderende trein sloegen de paarden van

Mogelijk de eerste foto van de korfbalclub D.O.V. te Weerdinge. Op de foto staan vanaf links: Roelof Vos, Geert Smit, Hendrik Wolf, Rieks Oosting, Hendrik Pol Jzn. en Harmannus Pol en de dames op de tweede rij, vanaf links: Lina Pol, Willempe Dijks en Kleuze Smit en vooraan Zwaantje Nijmanting, Lien Bruinink en Geertje Schepers (Uit: Weerdinge in woord en beeld, 1987).

den landbouwer H. Kruit, die op een voer turf zat, hedenmiddag op hol. Het gelukte Kr. Spoedig van den wagen te springen, waardoor hij buiten gevaar kwam. Een ogenblik later liepen de beide achterwielen van de assen, en botste het slepend voertuig nog tegen een andere wagen, die van den tegenovergestelden kant kwam aanrijden en waarvan een rad werd beschadigd. Toen een der paarden op straat uitgleed en viel, werden ze gegrepen en was deze renpartij geëindigd.

NIEUW-WEERDINGE. Hedenmorgen werd in het veen alhier ernstig gewond gevonden J. Hietkamp. In het hoofd had hij messteken en het bleek dat hij den ganschen nacht daar had gelegen. De vermoedelijke daders, de gebroeders L. zijn inmiddels gearresteerd. We kunnen nader berichten, dat een oude vete bestond tussen H. en de gebr. Luik. Toen H. nu zondagavond het café Muntinga verliet, werd hij op weg naar huis plotseling van achter aangevallen en in het hoofd gestoken. In de jas der getroffene werden bovendien verschillende sneden aangetroffen. H. is nog een eind weggevlucht om de politie te waarschuwen, doch is op weg daarheen door bloedverlies neergevallen en vond men hem maandagmorgen half vijf bewusteloos in een grote bloedplas liggen. Na tot bewustzijn gebracht te zijn, gaf hij als daders op A.L., die pas enkele weken geleden uit de gevangenis is ontslagen en diens broeder R. L., welke echter tot nu toe nog niet tot bekentenis zijn gebracht. De toestand van H. is zeer ernstig; men vreest voor zijn leven.

21 mei 1919

WEERDINGE. Bij het graven der fundamenteën voor de veldwachterswoning stootte de schop van den arbeider J. Luichjenbroer op een dikke steen, die, na weggenomen te zijn, een urn bedekte, welke door de schop geheel beschadigd werd. De urn stond op een diepte van ongeveer 1 m. Bij verder onderzoek werden nog vele kleine steenen verwijderd, die blijkbaar daar als een vloer of zoldertje waren bijeengelegd.

KLAZIENAVEEN-NOORD. Hedenmiddag brak er brand uit in een perceel, bewoond door de gezinnen Egberts en Derksen alhier. Daar de woning een zoogen. keet was en alles kurkdroog, nam de brand snel toe. De bewoners waren gedeeltelijk op het veld en dus afwezig toen de brand uitbrak. Het eerst werd deze bemerkt door vrouw Egberts, die van het veld naar huis gaande, in allerijl toeschoot, om haar moeder te redden, welke zich in de brandende woning bevond. Na veel moeite gelukte het, de oude vrouw buiten den vuurgloed te krijgen. Van het huisraad enz. is alles verbrand. De menschen hebben totaal niets meer. Er was ook niets verzekerd, zoodat de ramp zeer groot is voor die lieden. Behalve een kat is er geen levende have in gebleven. De kippen konden gered worden. Een som van ± f 180 is in den brand verloren gegaan.

24 mei 1919

EMMEN. Aan de coöp. bouwvereniging 'Emmen' te Emmen werden 12 huisplaatsen op 't Allee ter beschikking gesteld tegen den prijs in 't exploitatieplan uitgetrokken, terwijl een voorschot werd

*1ste excursie
Reisclub Emmen
juni 1919.
Terug in
Emmen*

De leden van de Reisclub Emmen hebben hun eerste tocht voltooid en als afsluiting wordt door fotograaf J. ter Heide de hele groep op de foto gezet.

verleend groot f 143600 en een jaarlijkse bijdrage groot f 3875,75. Voor de noodwoningen zal een voorschot gevraagd worden groot f 109800 d.i. 9/10 der kosten.

NIEUW-DORDRECHT. Hedenmiddag werd op 't korfbalveld alhier de eerste competitiewedstrijd van den Drentschen Korfbalbond gespeeld door "Emmen" en T.O.G. te Nieuw-Dordrecht. Hoewel in 't laatst het weder niet gunstig was, werd van de zijde van het publiek nogal belangstelling getoond. De uitslag was dat T.O.G. won met 3-0.

4 juni 1919

EMMEN. Zondag werd in 't hotel Wielens een vergadering gehouden van winkeliers ter bespreking van de wijziging van de verordening op de winkelsluiting, in de laatste vergadering door de gemeenteraad vastgesteld. De vergadering, welke geleid werd door den heer S. Postma, protesteerde met kracht tegen de algeheele sluiting der winkels op zondag en zeer betreunde men het dat de Raad zonder de winkeliers terzake te kennen een dergelijk besluit nam. Vele winkeliers zullen door dit besluit ernstig in hun bedrijf benadeeld worden, terwijl men het besluit ook in het nadeel van den vooruitgang van de plaats achtte. Besloten werd te trachten de verordening bij Ged. Staten niet goedgekeurd te krijgen.

EMMEN. Zaterdag en zondag maakte de reisclub 'Emmen', onderdeel van de Emmer sportvereniging alhier, haar eerste tocht onder leiding van de h.h. J. Wester en J. Slik alhier. Reeds 's morgens in de vroege bestegen de knapen hun fiets om flink trappende de eerste tram van Ter Apel naar Blijham

te halen, om vandaar per fiets naar Nw. Schans te gaan, waar de stroocartonfabriek werd bezichtigd, Vandaar werd gepeddeld over Nw. Beerta, Finsterwolde, Oostwolde, Oosterwolderpolder naar Termunterzijl, terwijl onderweg aan den weg een stevige boterham naar binnen gewerkt werd, die er natuurlijk inging als koek. Overnacht werd bij de ouders van den heer Wester, waar de jongens vroolijk bij elkaar in het stroo een rustplaats zochten. De tweede dag werd gereden naar Delfzijl en verder terug naar Appingedam en zoo langs het Damsterdiep naar Groningen, waar de trein via Zuidbroek naar Emmen werd gepakt. Vermoeid, maar zeer voldaan werd 's avonds nog een foto van de groep gemaakt door den heer Ter Heide ... Zeer verdienstelijk maakte de firma Thedinga en Co. zich, door een motorrijder mee te geven, welke onderweg de mankementen aan de fietsen herstelde.

Een gouden damesring cadeau.

Op iedere 250 pakjes à 40 cents

WILDEBOER'S THEE

bevindt zich in één zakje daarvan een BON goed voor een gouden damesring.

De bon kan worden ingewisseld bij

J. WILDEBOER, theehandel te EMMEN.

Voor 100 jaar geleden ook al een bijzondere manier van reclamemaken en klantenbinding.

(Foto: Piet Naber)

Emmen in 1930

Dit deel van de kaart is in 1930 in opdracht van hotelhouder Js. Tepper van Huize Wielens gedrukt. In de wijk Boschoord is het stratenplan ingetekend. De bebouwing in de jaren '30 moet nog beginnen en de Molenkamp is nog landbouwgrond.

Legenda: 1. Station N.O.L.Spoorweg. 2. Station E.D.Stoomtram. 3. Ambachtsschool. 4. Landbouwhuishoudschool. 5. Rijks Landbouw Winterschool. 6. Gemeentehuis. 7. N.H.Kerk. 8. Postkantoor. 9. Kanton-gerecht. 10. Oosting-Instituut. 11. Markt met eierhal. 12. Sportterrein. 13. Woning v.d. Boschwachter. 14. Marechausseekazerne. 15. Haantjebak (Zandverstuiving). 16. Zandmeer. 17. Herinneringssteen. 18. Hotel Grimme met Speeltuinen. 19. Boschhuis met Speeltuinen. 20. Hotel Postma. 21. Hotel Van Dalen (Meijer). 22. Hotel Hovenkamp. 23. Hotel Groothuis. 24. Hotel Wielens.

Op de voorzijde een luchtfoto van de Royal Air Force, welke op 12 september 1944 is gemaakt (Collectie Gerrie van der Veen). Op de foto zijn rechtsonder (zie pijl) de panden nog te zien, die op 22 februari 1945 in de Min. Kanstraat zijn gebombardeerd (blz. 24). Rechtsboven is de wijk Boschoord te zien (blz. 6-18).

Op deze ansichtkaart boven is de uitkijktoren op Haantjeduinen nog te zien. Anno 2019 is deze al lang verdwenen en is veel zand van de top, die in 1954 nog ruim 32m boven NAP lag, verstoven. De oorspronkelijke wortels van de bomen op de top staan nu 'boven' de grond. (Foto onder - Foto: Ina Meilink)
Anno 2019 is de grote zandvlakte, waar de jeugd ooit speelde (zie foto's boven - Collectie Gemeentearchief Emmen), veranderd door een lichte begroeiing van gras en mossen.

Op de achtergrond een deel van de kaart van Drenthe van 1634 van C. Pijnacker (eerste versie)

